

100
TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

Cumhuriyetin 100. yılında

Tıp Dalları Tarihçesi

Editörler

Dr. Cengiz Yakıncı

Dr. Lokman H. Tanrıverdi

Dr. Mehmet Ali Erkurt

Dr. Fevzi Altuntaş

Dr. Tuğçe Nur Yiğenoğlu

 **NOBEL TIP
KİTABEVLERİ**

Cumhuriyetin 100. yılında

Tıp Dallarının Tarihçesi

Editörler

Dr. Cengiz Yakıncı

Dr. Lokman H. Tanrıverdi

Dr. Mehmet Ali Erkurt

Dr. Fevzi Altuntaş

Dr. Tuğçe Nur Yiğenoğlu

NOBEL TIP KİTABEVLERİ

© 2023 Nobel Tıp Kitabevleri Tic. Ltd. Şti.

Tıp Dalları Tarihçesi

Editörler

Dr. Cengiz Yakıncı

Dr. Lokman H. Tanrıverdi

Dr. Mehmet Ali Erkurt

Dr. Fevzi Altuntaş

Dr. Tuğçe Nur Yiğenoğlu

ISBN: 978-605-335-844-2

5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası hükümleri gereğince herhangi bir bölümü, resmi veya yazısı, yazarların ve yayıncısının yazılı izni alınmadan tekrarlanamaz, basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınamaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz.

NOBEL TIP KİTABEVLERİ TİC. LTD. ŞTİ.

www.nobeltip.com

Millet Cad. No: 111 Çapa-İstanbul

Tel : (0212) 632 83 33

E-posta : destek@nobeltip.com

DAĞITIM

Tel : (0212) 771 52 11 - (0212) 771 33 09

E-posta : hasannazli@nobeltip.com

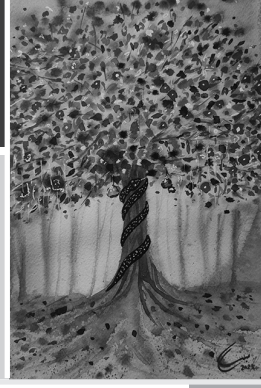
<i>Yayımcı</i>	: Nobel Tıp Kitabevleri Tic. Ltd. Şti. Millet Cad. No:111 34104 Fatih-İstanbul
<i>Yayımcı Sertifika No</i>	: 50192
<i>Baskı / Cilt</i>	: Göktuğ Ofset Yayıncılık Matbacılık Tic. Ltd. Şti Zübeyde Hanım Mah. Sedef Cad. No : 1 İskitler-Altındağ / Ankara
<i>Matbaa Sertifika No</i>	: 47538
<i>Düzeltili</i>	: Zehra Apiş
<i>Sayfa Tasarımı - Düzenleme</i>	: Kerem Acar, Hakkı Çakır
<i>Kapak Tasarım</i>	: Şule Özdonakalan
<i>Baskı Tarihi</i>	: Aralık 2023 - İstanbul

katkılarıyla

Her hakkı Dr. Cengiz Yakıncı ve Dr. Lokman H. Tanrıverdi'ye aittir.

TAKDİM

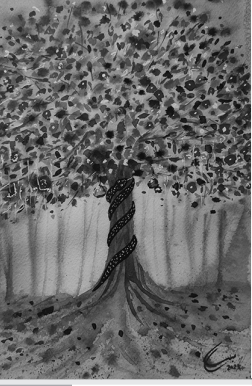

Tıbbın bir bilim dalı olarak diğer bilimlerden en önemli ayrıcalığı, onun konusunun insan olmasıdır. İnsan, çok erken tarihlerden itibaren, çeşitli sebeplerle, örneğin beslenme, beslenmenin doğurduğu sorunlar ve yaşam koşulları sebebiyle karşılaştığı zorluklar dolayısıyla, vücudunun yapısını, işleyişini, fonksiyonlardaki bozuklukları ve söz konusu şikayetlerini nasıl düzeltebileceğini öğrenmek zorunluluğunu hissetmiştir. Ancak diğer bilimsel konulardan farklı olarak, tıp bilimi, herhangi bir bilim dalının olguları, örneğin, fizik, kimya ya da astronomideki olgular şeklinde mütalaa edilip değerlendirilemez. Çünkü tıbbın konusu, doğadaki herhangi bir varlıktan çok farklı olan insan ve insan insan hayatıyla ilgilidir.

Ayrıca, biz biliyoruz ki, hekim görevini yaparken, insanın düşünen bir varlık olduğunu göz önünde bulundurur; bulundurmalıdır ve tıbbın tarihi seyri içinde zaman zaman insanın bu ayrıcalıklı durumu dile getirilmiştir. Bu ayrıcalığı en erken dile getiren Hippokrates'tir. Onun da belirttiği gibi, insanı biyolojik bir varlık olarak değerlendirmek, onu anlamak ve gerektiğinde tedavi edebilmek için yeterli değildir. Bunun en açık ve seçik delili birçok hekimin aynı zamanda filozoftur. Ancak, tıbbın bir bilim dalı olarak ayrıcalığını en güzel ifade eden Türk filozof ve hekimi İbni Sina'dır. O, hekimliğin sadece bilim adamı olma anlamına gelmediğini, çok daha farklı bir meslek olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir: 'Bütün hekimler filozof, bütün filozoflar hekim olmalıdır.'

Bu eserin yazarları, yazılarıyla konuyla ilgili Cumhuriyet dönemi bilimsel araştırmalarını bize tanıtırken, bir asırlık dönemde, insan ve insane sağlığı adına hekimlerimizin yaptığı hizmetleri dile getirmiş; bize Cumhuriyet döneminde, ülkemizde tıp adına yapılan çalışmaları tanıtmışlardır. Dolayısıyla, Türkiye Cumhuriyetinde tıp adına yapılan çalışmaları değerlendirerek, bu ülkede insan ve insan sağlığına ne kadar önem verildiğini de dile getirmişlerdir. Umarım ki, bundan sonraki yıllarda da bu başarılı çalışmalar, artarak devam edecektir.

Prof. Dr. Esin KÂHYA
Emekli Öğretim Üyesi

TAKDİM

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında tıpta bilim dallarının yurdumuzda kuruluş ve gelişmesini içeren bu kitabı bilim dünyasına kazandırmanın gururunu yaşıyoruz. Ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün özlü sözleri bizlere her zaman rehber olmuş ve toplumumuza ışık tutmuştur. Çağdaş uygarlık seviyesine çıkmak için izlenecek yolun hep ilim ve fen olduğunu vurgulamıştır. Türk Tarih Kurumunun merkez binasında Atatürk'ün "Tarih yazmak tarih yapmak kadar mühimdir." sözü bizlere bilim dallarının tarihini yazmamızın önemli olacağı heyecanını yaşatmıştır. Atamızın "Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır" sözü bizlere ışık tutmuştur. Tıp ve diş hekimliği alanlarında farklı disiplinlerdeki uzmanların yazdığı bölümlerden oluşan bu tarih kitabımız ile Cumhuriyet'imizin 100. yılını kutlamak ve Atamıza şükranlarımızı iletmeyi amaçladık. Tıp bilim dallarının tarihini içeren bir kitabın maalesef günümüze kadar yazılmamış olmasına üzüldüğümüzü belirtmek isteriz. Kitabımız, yurdumuzda farklı bilim dallarının kuruluşunda hizmet veren ve gelişmesinde öncü olan bilim insanlarına yer vererek tarihi bilgileri içeren alanında ilk eser özelliğini taşıması açısından da önem taşımaktadır.

Tıpta hastalıkların çok erken yıllara dayandığı ve tedavi uygulamalarının da insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Mısır'daki papirüsler, Mezopotamya'daki çivi yazısı ile yazılmış kil tabletler tıp ve diş hekimliği alanındaki ilk tarihi bilgilerimizin başlangıcını sağlamıştır. Arkasından bilgilerimiz önce el yazması sonra basılı kitaplarla artmıştır. Yıllar içerisinde tıp ve diş hekimliği alanındaki gelişmeler çeşitli bilim dallarının oluşmasında rol oynamıştır. Kitabımızda dünyadaki bilim dalları tarihçesine özet niteliğinde yer verilmiştir. Ancak kilometre taşları gibi rol oynayan bazı bilim insanları ile önemli gelişmeler aktarılmıştır. Daha çok yurdumuzdaki bilim dallarının kuruluşu ve gelişmeler daha geniş kapsamlı olarak yazılmıştır. Bilim dallarının yurdumuzdaki kuruluş tarihlerinin unutulmadan gençlere aktarılması istenmiştir. Genç kuşakların köklerini bilerek çalışmalarının Atamızın söylediği gibi daha büyük işler yapmalarında ve daha güzel eserler üretmelerinde örnek olacağı düşüncesindeyiz. Genç doktorların özellikle branş seçimlerinde seçecekleri dalların tarihçesini bilmelerinin onlara gelecekte beklediklerini ve umutlarını arttıracak düşüncesindeyiz. Çünkü geçmiş bilmenin yararı daha güvenli bir gelecek için gereklidir. Tarih bilinci, bu zamanlara nasıl geldiğini bilmemizde ve ilerlememizde önemli unsurdur.

Bu kitapta ayrıca bilim dallarıyla ilgili özlü sözler, anekdotlara, anılara ve doğru bilinen yanlışlar ile bazı tarihi yansıtabilecek resimlere de yer verilmiş olmasının kitaba bir zenginlik kattığı düşüncesindeyim.

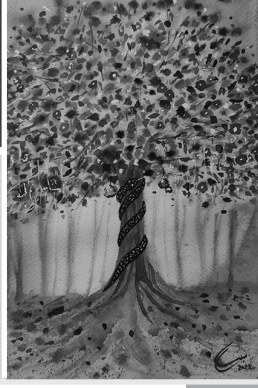
Kitapta mümkün olduğu kadar ifade birliği sağlanmaya çalışılmıştır. Özveriyle çalışmaya rağmen gözden kaçan hatalar için siz okuyucularımızın hoş göreceğini umuyoruz.

Kitabın editörlerinden Dr. Cengiz Yakıncı ve Dr. Lokman H. Tanrıverdi'ye, kitabın basılmasında Nobel Tıp Yayınevinin değerli yönetici ve çalışanlarına teşekkür ederiz. Bu eserin yararlı bir kaynak olmasını dilerim.

Saygılarımla.

Prof. Dr. Zeynep MISIRLIGİL

ÖNSÖZ

Saygıdeğer Okuyucular,

Cumhuriyetimizin 100. yıl dönümünde, 61 bölümden oluşan “Tıp Dalları Tarihçesi” adlı kitabımızla karşınızdayız. Bu özel dönemde sizlere, tıp bilim dallarının uzun ve anlamlı yolculuğunu aktarmaktan gurur duyuyoruz.

Tıp, insanlığın tarih boyunca en büyük zorluklarından biri olan hastalıklarla mücadelesindeki en önemli silahı olmuştur. Bu kitap, geçmişten günümüze uzanan tıp bilim dallarının tarihçesini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Türkiye’nin Cumhuriyet dönemi boyunca sağlık alanındaki gelişimleri, bilimsel ilerlemeleri ve tıp eğitiminin dönüşümünü ele alan bu eser, ülkemizin modernleşme sürecine katkı sağlayan değerli bilgilerle doludur. Kitaptaki bölüm sıralaması bölüm adlarına göre Adan Z’ye yapılmıştır.

Kitabımızda yer alan özlü sözler, anekdotlar ve bilimsel yanılgılar, tıp biliminin insan hikâyelerine dokunduğu ve insana dair yönlerini ön plana çıkaran önemli unsurlardır. Bu metinler, tıp biliminin sadece bir araştırma alanı olmadığını, aynı zamanda insan hayatına ve deneyimine derinlemesine etki eden bir disiplin olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, gururla ifade edebiliriz ki, bu kitapta bazı bölümler tarihçeleri ilk defa yazılan bilgileri içermektedir. Bu, kitabımızın benzersiz ve değerli bir kaynak olduğunun kanıtıdır. Uzmanlarımızın titiz çalışmaları ve tarihçelerin ortaya çıkarılması sürecinde gösterdikleri özveri, bu eseri zenginleştiren en değerli unsurlardan biridir. Kitabın adıyla oluşturulan video kanalına arka kapaktaki karekodla ulaşabilirsiniz. Burada yazarlarımız kendini tanıtmakta ve yazarı oldukları bölümle ilgili açıklamalarda bulunmaktadır.

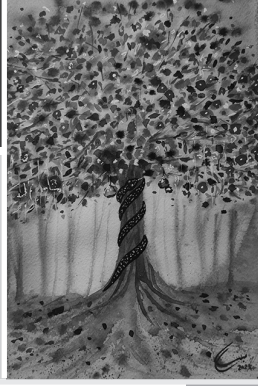
Kitabımızın hazırlanmasında emeği geçen herkesi buradan gönülden tebrik ediyor ve teşekkür ediyoruz. Editörlerimiz, yazarlarımız ve diğer tüm destekçilerimiz, bu eseri hayata geçirmek için gece gündüz çalıştılar ve bu değerli eseri siz değerli okuyucularımızla buluşturabilmek için çaba gösterdiler.

Son olarak, umuyoruz ki “Tıp Dalları Tarihçesi” adlı bu kitabımız, sizlere tıp biliminin geçmişteki köklerinden günümüzdeki gelişimlere uzanan bir pencere açacak ve sağlık alanında yapılan büyük çabaların ne kadar değerli olduğunu hatırlatacaktır.

Daha iyiye... Daha güzele...

Prof. Dr. Cengiz YAKINCI
Dr. Öğr. Üyesi Lokman H. TANRIVERDİ

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1	Prof. Dr. Ayfer Gür GÜVEN	
Prof. Dr. Sarper YILMAZ		Prof. Dr. Faruk İNCECİK	
1. Acil Tıp Tarihi	5	Prof. Dr. Hakan POYRAZOĞLU	
Prof. Dr. Cuma YILDIRIM		Prof. Dr. Hasan ÖZEN	
2. Adli Tıp Tarihi	15	Doç. Dr. Şükrü GÜNGÖR	
Prof. Dr. Gürol CANTÜRK		Doç. Dr. Seda TOPÇU	
3. Aile Hekimliği Tarihi	25	Prof. Dr. Nilgün KÜLTÜRSAY	
Prof. Dr. M. Mümtaz MAZICIOĞLU		13. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Tarihi	
4. Alerji Tarihi	37	159	Prof. Dr. Füsün Çetin ÇUHADAROĞLU
Prof. Dr. Zeynep MISIRLIGİL		14. Deri ve Zührevi Hastalıkları Tarihi	
5. Anatomi Tarihi	51	169	Prof. Dr. Ülker GÜL
Prof. Dr. Ozan TURAMANLAR		15. Diş Hekimliği Tarihi	
6. Anesteziyoloji ve Reanimasyon Tarihi	61	183	Op. Dr. Mehmet Selçuk MISIRLIGİL
Uzm. Dr. Haluk GÜMÜŞ		Prof. Dr. Aykut MISIRLIGİL	
7. Beyin ve Sinir Cerrahisi Tarihi	71	16. Eczacılık Tarihi	
Prof. Dr. Sait NADERİ		195	Prof. Dr. Türkan YURDUN
8. Biyofizik Tarihi	81	Prof. Dr. Emre DÖLEN	
Prof. Dr. Nuhan PURALI		17. Endokrinoloji Tarihi	
9. Biyoistatistik Tarihi	89	209	Prof. Dr. Mustafa CESUR
Prof. Dr. Nural BEKİROĞLU		18. Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Tarihi	
10. Çocuk Cerrahisi Tarihi	103	227	Prof. Dr. Recep ÖZTÜRK
Prof. Dr. S. N. Cenk BÜYÜKÜNAL		19. Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Tarihi	
11. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Tarihi	119	243	Dr. Öğr. Üyesi Ebru YILMAZ
Prof. Dr. Emin ÜNÜVAR		Prof. Dr. Teoman AYDIN	
12. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları 18 Yan Dal Tarihi	133	20. Fizyoloji Tarihi	
Prof. Dr. Can Demir KARACAN		255	Prof. Dr. Levent ÖZTÜRK
Prof. Dr. Nihat SAPAN		21. Gastroenteroloji Tarihi	
Prof. Dr. İhsan ESEN		265	Prof. Dr. Dilek OĞUZ
Doç. Dr. Soner Sertan KARA		22. Genel Cerrahi Tarihi	
Prof. Dr. Orhan DERMAN		275	Doç. Dr. Yusuf Murat BAĞ
Prof. Dr. Derya Gümüş DOĞAN		Prof. Dr. Cüneyt KAYAALP	
Doç. Dr. Hatice MUTLU		23. Geriatri Tarihi	
Prof. Dr. H. Uğur ÖZÇELİK		289	Prof. Dr. Ü. Deniz Suna ERDİNÇLER
Prof. Dr. Nevin YALMAN		24. Göğüs Cerrahisi Tarihi	
Prof. Dr. Aydan İKİNCİOĞULLARI		293	Prof. Dr. Hakkı ULUTAŞ
Prof. Dr. Osman BAŞPINAR		25. Göğüs Hastalıkları Tarihi	
Prof. Dr. Fatih Süheyl EZGÜ		301	Prof. Dr. Mehmet KARADAĞ

26. Göz Hastalıkları Tarihçesi	317
Prof. Dr. Süleyman KAYNAK	
Prof. Dr. Reha ERSÖZ	
Prof. Dr. Osman Şevki ARSLAN	
Prof. Dr. Belgin İZGİ	
Doç. Dr. Doğan CEYHAN	
27. Halk Sağlığı Tarihçesi	327
Prof. Dr. Zafer ÖZTEK	
28. Hava ve Uzay Hekimliği Tarihçesi	339
Doç. Dr. Nazım ATA	
Dr. Öğr. Üyesi Şükrü Hakan GÜNDÜZ	
29. Hematoloji Tarihçesi	349
Prof. Dr. Mustafa ÇETİNER	
30. Hemşirelik Tarihçesi	357
Prof. Dr. Ayla Bayık TEMEL	
Prof. Dr. İsmet EŞER	
31. Histoloji ve Embriyoloji Tarihçesi	373
Prof. Dr. Yiğit UYANIKGİL	
32. İç Hastalıkları Tarihçesi	385
Doç. Dr. Gülali AKTAŞ	
33. İmmünoloji Tarihçesi	395
Prof. Dr. Deniz N. ÇAĞDAŞ AYVAZ	
34. Kadın Hastalıkları ve Doğum Tarihçesi	415
Prof. Dr. Murat YAYLA	
35. Kalp ve Damar Cerrahisi Tarihçesi	431
Prof. Dr. Nilgün BOZBUĞA	
36. Kardiyoloji Tarihçesi	443
Prof. Dr. Ahmet Bilge SÖZEN	
37. Kulak Burun Boğaz Hastalıkları Tarihçesi	449
Op. Dr. Ümit EVRAN	
38. Metabolizma Tarihçesi	461
Prof. Dr. Fatih Süheyl EZGÜ	
39. Nefroloji Tarihçesi	467
Doç. Dr. Mümtaz YILMAZ	
Prof. Dr. Ali BAŞÇI	
40. Nöroloji Tarihçesi	477
Prof. Dr. Dursun KIRBAŞ	
41. Nükleer Tıp Tarihçesi	499
Prof. Dr. Neşe İlgin KARABACAK	
42. Ortopedi ve Travmatoloji Tarihçesi	509
Prof. Dr. İrfan ESENKAYA	
43. Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Tarihçesi	527
Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM	
44. Radyasyon Onkolojisi Tarihçesi	553
Doç. Dr. Şimay GÜROCAK	
45. Radyoloji Tarihçesi	563
Prof. Dr. Cihat Çınar BAŞEKİM	
Doç. Dr. Murat BAYKARA	
46. Romatoloji Tarihçesi	571
Doç. Dr. Servet YOLBAŞ	
47. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Tarihçesi	581
Prof. Dr. Vahdet GÜL	
48. Spor Hekimliği Tarihçesi	591
Prof. Dr. Emin ERGEN	
49. Sualtı Hekimliği ve Hiperbarik Tıp Tarihçesi	603
Prof. Dr. Akın Savaş TOKLU	
50. Tıbbi Biyokimya Tarihçesi	615
Prof. Dr. Münire HACİBEKİROĞLU	
51. Tıbbi Biyoloji Tarihçesi	629
Prof. Dr. Şükriye AYTER	
52. Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Tarihçesi	637
Prof. Dr. Nergis ERDOĞAN	
53. Tıbbi Farmakoloji Tarihçesi	651
Prof. Dr. Mehmet MELLİ	
54. Tıbbi Genetik Tarihçesi	661
Dr. Öğr. Üyesi Maide BARIŞ	
Prof. Dr. Şükrü ÖZTÜRK	
55. Tıbbi Mikrobiyoloji Tarihçesi	669
Doç. Dr. Yücel DUMAN	
Prof. Dr. Mustafa SAMASTI	
56. Tıbbi Onkoloji Tarihçesi	679
Prof. Dr. Mahmut GÜMÜŞ	
Uzm. Dr. Tuba Baydaş	
57. Tıbbi Patoloji Tarihçesi	687
Prof. Dr. Kutsal YÖRÜKOĞLU	
58. Tıp Bilişimi Tarihçesi	701
Prof. Dr. Nilgün BOZBUĞA	
59. Tıp Eğitimi Tarihçesi	713
Prof. Dr. Melih ELÇİN	
Prof. Dr. Berna MUSAL	
60. Tıp Tarihi ve Etik Tarihçesi	721
Dr. Çağrı Zeybek ÜNSAL	
Dr. Sevim COŞKUN	
Prof. Dr. Nüket BÜKEN	
61. Üroloji Tarihçesi	741
Prof. Dr. Rauf Taner DİVRİK	

YAZARLAR*

Gülali AKTAŞ, Doç. Dr.

BAİBÜ Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-7306-5233
aliaktas@ibu.edu.tr

Osman Şevki Arslan, Prof. Dr.

İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Göz Hastalıkları Anabilim Dalı (E),
Demiroğlu Bilim Üniversitesi Tıp Fakültesi
Göz Hastalıkları Anabilim Dalı
Grup Florence Nightingale İstanbul Hastanesi
Göz Hastalıkları Kliniği
ORCID: 0000-0001-6359-4799
osmansevkiarslan@gmail.com

Nazım ATA, Doç. Dr.

Uçucu Sağlığı Araştırma ve
Eğitim Merkezi Başkanlığı Eskişehir
ORCID: 0000-0002-7200-3003
dokternazim@yahoo.com

Teoman AYDIN, Prof. Dr.

Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-0902-6771
drteomanaydin@gmail.com

Şükriye AYTER, Prof. Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Biyoloji (E) ve
TOBB ETÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1552-8804
sayter@hacettepe.edu.tr
sayter@etu.edu.tr

Yusuf Murat BAĞ, Doç. Dr.

SBÜ Ankara Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi
Genel Cerrahi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-0159-9356
yusufmuratbag@hotmail.com

Maide BARIŞ, Dr. Öğr. Üyesi

MÜ Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-7445-4599
maide.baris@marmara.edu.tr

Ali BAŞÇI, Prof. Dr.

EÜ Tıp Fakültesi Nefroloji Bilim Dalı
ali.basci@gmail.com

Cihat Çınar BAŞEKİM, Prof. Dr.

Acıbadem Ataşehir Hastanesi Radyoloji Kliniği
ORCID: 0000-0002-3954-9602
cinarbasekim@yahoo.com

Osman BAŞPINAR, Prof. Dr.

GAÜN Tıp Fakültesi Çocuk Kardiyolojisi Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-9307-0344
osmanbaspinar@hotmail.com

Tuba Baydaş, Uzm. Dr.

Göztepe Süleyman Yalçın Şehir Hastanesi
Onkoloji Kliniği
ORCID: 0000-0001-7336-4647
tuba.baydas@gmail.com

Murat BAYKARA, Doç. Dr.

Haydarpaşa Numune Hastanesi Radyoloji Kliniği
ORCID: 0000-0003-2588-9013
muratbaykara@hotmail.com

Nural BEKİROĞLU, Prof. Dr.

MÜ Tıp Fakültesi Biyoistatistik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-6471-6612
nural@marmara.edu.tr

Nilgün BOZBUĞA, Prof. Dr.

İÜ İstanbul Tıp Fakültesi
Kalp ve Damar Cerrahisi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-4401-5250
nilgun.bozbuga@istanbul.edu.tr

*Yazar isimleri soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

Nuket Örnek BÜKEN, Prof. Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9166-6569
nuketbuken@hacettepe.edu.tr

S.N Cenk BÜYÜKÜNAL, Prof. Dr.

FRCS(hon),FEAPU,FEAPS,FEPS(hon)
İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0001-6747-601X
buyukunalc@gmail.com

Gürol CANTÜRK, Prof. Dr.

AÜ Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-3720-3963
gurolcanturk@yahoo.com

Mustafa CESUR, Prof. Dr.

YİÜ Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve
Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-1029-2604
drcesur@yahoo.com

Doğan CEYHAN, Doç. Dr.

Güven Çayyolu Cerrahi Tıp Merkezi
ORCID: 0000-0003-4984-7459
doganceyhan@yahoo.com

Sevim COŞKUN, Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-4509-404X
sevimcoskun@hacettepe.edu.tr

Deniz N. Çağdaş AYVAZ, Prof. Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Çocuk İmmünoloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-2213-4627
deniz.ayvaz@hacettepe.edu.tr

Mustafa ÇETİNER, Prof. Dr.

MA Acıbadem Üniversitesi Tıp Fakültesi
Hematoloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-5903-8973
mustafa.cetiner@acibadem.com.tr

Fusun Çetin ÇUHADAROĞLU, Prof. Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-6088-0308
fusunc@hacettepe.edu.tr

Orhan DERMAN, Prof. Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Ergen Sağlığı Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-4618-1110
oderman@hacettepe.edu.tr

Rauf Taner DİVRİK, Prof. Dr.

Serbest Hekim (E)
ORCID: 0000-0003-1172-9246
t.divrik@gmail.com

Derya Gümüş DOĞAN, Prof. Dr.

İNÜ Tıp Fakültesi Gelişimsel Pediatri Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1587-9639
deryagumus@yahoo.com

Emre DÖLEN, Prof. Dr.

MÜ Eczacılık Fakültesi
Analitik Kimya Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0002-3670-3627
emredolen@gmail.com

Yücel DUMAN, Doç. Dr.

İNÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-9090-2096
yucel.duman@inonu.edu.tr

Melih ELÇİN, Prof. Dr.

Springfield College School of Health Sciences
ORCID: 0000-0002-1652-906X
melcin@springfieldcollege.edu

Ü. Deniz Suna ERDİNÇLER, Prof. Dr.

İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Geriatri Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1208-4750
denizsuna.erdinciler@gmail.com

Nergis Erdoğan, Prof. Dr.

İÜ İstanbul Tıp Fakültesi Tıbbi Ekoloji ve
Hidroklimatoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9674-8547
nerdogan@istanbul.edu.tr

Emin ERGEN, Prof. Dr.

Haliç Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi
ORCID: 0000-0002-3237-9196
eminergen@halic.edu.tr

T. Reha ERSÖZ, Prof. Dr.

ÇÜ Tıp Fakültesi Göz Hastalıkları Anabilim Dalı (E)
Özel Sevgi Göz Merkezi
ORCID: 0009-0001-7034-2335
reha@ersoz.org

İhsan ESEN, Prof. Dr.

FÜ Tıp Fakültesi Çocuk Endokrinolojisi Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1700-6778
esen_ihsan@yahoo.com

İrfan ESENKAYA, Prof. Dr.

SANTE Tıp Merkezi (E) İstanbul
ORCID: 0000-0002-7321-0012
iesenkaya@hotmail.com

İsmet EŞER, Prof. Dr.

EÜ Hemşirelik Fakültesi
Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı (E)
Demiroğlu Bilim Üniversitesi
Florence Nightingale Hastanesi Hemşirelik Yüksekokulu
Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-6563-6822
iseser54@yahoo.com

Ümit EVRAN, Op. Dr.

KBB Uzmanı (E)
ORCID: 0000-0003-1379-0155
umitevran@yahoo.com

Fatih Süheyl EZGÜ, Prof. Dr.

GÜ Tıp Fakültesi Çocuk Beslenme ve
Metabolizma Bilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9497-3118
fezgu@gazi.edu.tr

Ülker GÜL, Prof. Dr.

SBÜ Gülhane Tıp Fakültesi Deri ve
Zührevi Hastalıklar Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-4203-7998
ulkerkul@yahoo.com

Vahdet GÜL, Prof. Dr.

Ankara Özel Ortadoğu İncek
Fizik Tedavi Hastanesi Psikiyatri Bölümü
ORCID: 0000-0002-4214-7487
vgul@erzincan.edu.tr

Haluk GÜMÜŞ, Uzm. Dr.

Dışkapı Yıldırım Beyazıt EAH
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği Şefi (E)
ORCID: 0000-0002-2624-2273
hgumus03@gmail.com

Mahmut Gümüş, Prof. Dr.

İMÜ Göztepe Süleyman Yalçın Şehir Hastanesi
ORCID: 0000-0003-3550-9993
mgumus@superonline.com

Şükrü Hakan GÜNDÜZ, Dr. Öğr. Üyesi

SBÜ Savunma Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Hava ve Uzay Hekimliği Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-8912-3549
sukruhakan74@gmail.com

Şükrü GÜNGÖR, Doç. Dr.

İNÜ Tıp Fakültesi Çocuk Gastroenterolojisi,
Hepatoloji ve Beslenme Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-0433-5970
sukru.gungor@yahoo.com

Şimay GÜROCAK, Doç. Dr.

SBÜ Tıp Fakültesi Çam ve Sakura Şehir Hastanesi
Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-3707-5183
simaygurocak@yahoo.com

Ayfer Gür GÜVEN, Prof. Dr.

AKDÜ Tıp Fakültesi Çocuk Nefrolojisi Bilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0002-4354-1400
gur@akdeniz.edu.tr

Münire HACİBEKİROĞLU, Prof. Dr.

İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı (E)
Haliç Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi -Avcılar Hospital
ORCID: 0000-0001-5977-9600
mhacibekiroglu@gmail.com

K. Aydan İKİNCİOĞULLARI, Prof. Dr.

AÜ Tıp Fakültesi
Çocuk İmmünolojisi ve Alerji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1145-0843
aydan@mac.com

Faruk İNCECİK, Prof. Dr.

ÇÜ Tıp Fakültesi Çocuk Nörolojisi Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1901-910X
fincecik@cu.edu.tr

Belgin İZGİ, Prof. Dr.

İÜ İstanbul Tıp Fakültesi Göz Hastalıkları Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-1074-3612
bizgi@istanbul.edu.tr

Soner Sertan KARA, Doç. Dr.

ADÜ Tıp Fakültesi
Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-8129-6063
drsoner@yahoo.com

Neşe İlgin KARABACAK, Prof. Dr.

GÜ Tıp Fakültesi Nükleer Tıp Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9022-3053
nesekarabacak@gmail.com

Can Demir KARACAN, Prof. Dr.

AYBÜ Tıp Fakültesi Çocuk Acil Bilim Dalı
ORCID: 0000-0001-5301-8106
candecan@hotmail.com

Mehmet KARADAĞ, Prof. Dr.

BUÜ Tıp Fakültesi
Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0002-9027-1132
karadag@uludag.edu.tr

Cüneyt KAYAALP, Prof. Dr.

İNÜ Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0003-4567-2998
cuneytkayaalp@hotmail.com

Süleyman KAYNAK, Prof. Dr.

Tınaztepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Göz Hastalıkları Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-5587-7238
skaynak@retina-gm.com

Dursun KIRBAŞ, Prof. Dr.

İstinye Üniversitesi Medicalpark
Gaziosmanpaşa Hastanesi Nöroloji Bölümü
ORCID: 0000-0002-7113-8504
drkibas@gmail.com

Nilgün KÜLTÜRSAY, Prof. Dr.

EÜ Tıp Fakültesi Yenidoğan Bilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0003-0867-1514
nilgunkultursay@gmail.com

M. Mümtaz MAZICIOĞLU, Prof. Dr.

ERÜ Tıp Fakültesi
Aile Hekimliği Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-6458-2906
mumtaz33@hotmail.com

Mehmet MELLİ, Prof. Dr.

AÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Farmakoloji Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0003-4989-2743
melli@medicine.ankara.edu.tr

Aykut MISIRLIGİL, Prof. Dr.

AÜ Diş Hekimliği Fakültesi
Mikrobiyoloji Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0009-0001-3988-6510
misirligil@gmail.com

Mehmet Selçuk MISIRLIGİL, Op. Dr.

SBÜ Dr. Abdurrahman Yurtaslan Ankara Onkoloji EAH
ORCID: 0000-0002-8494-7757
smisirligil@gmail.com

Zeynep MISIRLIGİL, Prof. Dr.

İstinye Üniversitesi Tıp Fakültesi
İmmünoloji ve Alerjik Hastalıklar Bölümü
Ankara Liv Hastanesi
ORCID: 0000-0003-4624-4579
drmisirli@gmail.com

Berna MUSAL, Prof. Dr.

İEÜ Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-2688-8357
berna.musal@ieu.edu.tr

Hatice MUTLU, Doç. Dr.

AÜ Tıp Fakültesi
Çocuk Genetik Hastalıkları Bilim Dalı
ORCID: 0000-0001-5624-3878
hmalbayrak@ankara.edu.tr

Sait NADERİ, Prof. Dr.

İstanbul SN Beyin Omurga Merkezi (E)
Nöroşirürji Uzmanı
ORCID: 0000-0002-6784-4270
saitnaderi@yahoo.com

Dilek OĞUZ, Prof. Dr.

ÇOMÜ Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-0634-6347
dilek.oguz@comu.edu.tr

H. Uğur ÖZÇELİK, Prof. Dr.
HÜ Tıp Fakültesi
Çocuk Göğüs Hastalıkları Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1587-5216
uozcelik@hacettepe.edu.tr

Hasan ÖZEN, Prof. Dr.
HÜ Tıp Fakültesi Çocuk Gastroenteroloji,
Hepatoloji ve Beslenme Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-2349-1602
hasozen@yahoo.com

Zafer ÖZTEK, Prof. Dr.
Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9025-2129
zoztek@hotmail.com

Levent ÖZTÜRK, Prof. Dr.
TÜ Tıp Fakültesi Fizyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-0182-3960
leventozturk@trakya.edu.tr

Recep ÖZTÜRK, Prof. Dr.
İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi
Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-2623-7212
rozturk@medipol.edu.tr

Şükrü ÖZTÜRK, Prof. Dr.
İÜ İstanbul Tıp Fakültesi Tıbbi Genetik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-8809-7462
sozturk@istanbul.edu.tr

M. Hakan POYRAZOĞLU, Prof. Dr.
ERÜ Tıp Fakültesi Çocuk Romatolojisi Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-5142-8432
mhpoyras@erciyes.edu.tr

Nuhan PURALI, Prof. Dr.
HÜ Tıp Fakültesi Biyofizik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-06604-2303
npurali@hacettepe.edu.tr

Mustafa SAMASTI, Prof. Dr.
İMÜ Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0002-3879-7196
msamasti@yahoo.com

Nihat SAPAN, Prof. Dr.
BUÜ Tıp Fakültesi Çocuk Alerjisi ve
İmmünoloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-7601-8392
nihatsapan@yahoo.com.tr

Ahmet Bilge SÖZEN, Prof. Dr.
İÜ İstanbul Tıp Fakültesi Kardiyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-7324-2842
absozen@istanbul.edu.tr

Ayla Bayık TEMEL, Prof. Dr.
EÜ Hemşirelik Fakültesi
Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı (E)
Demiroğlu Bilim Üniversitesi
Florence Nightingale Hastanesi Hemşirelik Yüksekokulu
Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-8727-3279
ayla.bayik@gmail.com

Akın Savaş TOKLU, Prof. Dr.
İÜ İstanbul Tıp Fakültesi
Sualtı Hekimliği ve Hiperbarik Tıp Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-4900-8559
astoklu@istanbul.edu.tr

Seda TOPÇU, Doç. Dr.
AÜ Tıp Fakültesi Sosyal Pediatri Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-2047-5850
drsedatopcu@gmail.com

Ozan TURAMANLAR, Prof. Dr.
İKÇÜ Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-0785-483X
ozanturamanlar@hotmail.com

Hakkı ULUTAS, Prof. Dr.
İzmir Ekonomi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Medical Point Hastanesi Göğüs Cerrahisi Kliniği
ORCID: 0000-0001-9603-7323
drhakkiulutas@yahoo.com

Yiğit UYANIKGİL, Prof. Dr.
EÜ Tıp Fakültesi
Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-4016-0522
yigit.uyanikgil@ege.edu.tr

Çağrı Zeybek ÜNSAL, Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-7639-0429
cagri.zunsal@hacettepe.edu.tr

Emin ÜNÜVAR, Prof. Dr.

İÜ İstanbul Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0003-2685-6483
eunubar64@gmail.com

Nevin YALMAN, Prof. Dr.

Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Hematolojisi ve Onkolojisi Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-8822-6615
yalman@istanbul.edu.tr

Murat YAYLA, Prof. Dr.

Acıbadem-Kadıköy-Kozyatağı-International Hastaneleri
Perinatoloji Konsültan Hekimi
ORCID: 0000-0002-3880-4704
murat.yayla@acibadem.com

İbrahim YILDIRIM, Prof. Dr.

İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0002-5770-5867
iy1442@gmail.com

Cuma YILDIRIM, Prof. Dr.

GAÜN Tıp Fakültesi Acil Tıp Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-3504-8771
yildirimca412@gmail.com

Ebru YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi

Bezmialem Vakıf Üniversitesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-2172-2742
dr.ozcanebru@gmail.com

Mümtaz YILMAZ, Doç. Dr.

EÜ Tıp Fakültesi Nefroloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-8585-0770
mumtaz.yilmaz@ege.edu.tr

Servet YOLBAŞ, Doç. Dr.

İNÜ Tıp Fakültesi Romatoloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0001-8516-9769
servetyolbas@yahoo.com.tr

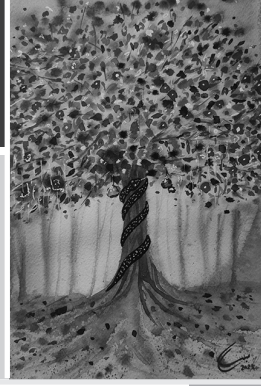
Kutsal YÖRÜKOĞLU, Prof. Dr.

DEÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Patoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-4099-0905
kutsal.yorukoglu@deu.edu.tr

Türkan YURDUN, Prof. Dr.

Fenerbahçe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi
Farmasötik Toksikoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-2554-1204
turkan.yurdun@fbu.edu.tr

TIP TARİHİNİ NİÇİN ÖĞRENMELİYİZ?

Tıp Tarihi ve Tarihle İlgilenmek Gerçekten Gerekli midir?

Prof. Dr. S. N. Cenk BÜYÜKÜNAL,
FRCS(hon) FEAPU FEAPS FTAPS FTAPU

Avustralya'nın efsanevi çocuk cerrahı Prof. Durhan Smith, 1997 yılında, *Pediatric Surgery International Dergisi*'nde "History of Hypospadias" isimli hipospadias cerrahisinin tarihsel gelişimini anlatan yazısını şu cümle ile bitirmişti: "Cerrahi teknikler içinde, geçmişte tanımlanmamış hiçbir yenilik yoktur."

Bu tanım gerçekten de çok doğrudur ve hipospadias cerrahisindeki önemli tekniklerin hemen tamamı özellikle 19. yy. içinde tanımlanmış bulunmaktadır. Üstelik, hipospadiasın uç türlerinde kullanılan bazı tedavi yöntemleri 15. yy.da Amasyalı Cerrah Şerafeddin Sabuncuoğlu tarafından resmedilmiş ve tanımlanmıştır. Hipospadyasta ilk lümeni olan sonda kullanımı onun verdiği bilgilerden öğrenilmiştir.

Cerrahi tarihçe bilgisinden yoksun pek çok bilim insanının bilerek veya bilmeyerek geçmişte tanımlanmış teknikleri bir buluş, bir yenilik gibi sunmaları sıklıkla gözlenen bir durum değil midir?

Bu görüşü genelleştirecek olursak, acaba "Albert Einstein'in rölativite teorisini yayımlamadan önce eğer bir patent bürosu arşivinde çalışmamış olsaydı, tüm yeni ve eski verileri tek elden gözlemleme şansı olmasaydı ya da Sir I Newton'un yazdıklarını okumasaydı bu önemli buluşunu rahatça yapabilir miydi?" diye düşünebiliriz.

Alman mühendisler ve özellikle Werner von Brown, Jules Verne'nin *Aya Seyahat* isimli romanından habersiz olsaydı, Apollo Projesi'ndeki Satürn roketi gerçeğine inanabilir ve tasarımı yapabilir miydi?

Jenner çiçek aşısını, Pasteur kuduz aşısını geliştirirken kendilerinden önce yapılmış benzer çalışmaları okumasalar acaba bu başarıya erişebilirler miydi?

Henry Glassie'nin "önemli" sözcüğü önemli ve yol göstericidir: "Tarih sadece bir geçmiş olarak anlaşılmamalıdır. Ama, modern ve çağdaş bir gezginin, belirli bir konuda yapacağı araştırmalar için geçmişten günümüze gelen önemli bir harita olarak algılanmalıdır."

Biz hekimler tıp tarihine önem vermeliyiz. Bunu;

- Yüzyıllar önce bulunmuş teknik ve yöntemleri hiçbir araştırma yapmaksızın sahıplenmemek,

- Günümüze ve geçmişe ait değerli bilgileri torunlarımız ve gelecek nesillere aktarabilmek,

- İlkel koşullarda bile pek çok tedavi yöntemlerini, cerrahi teknikleri akıl etmiş eski büyük ustaların haklarını verebilmek, harcanan emekleri takdir edebilmek için yapmalıyız.

Tıp Tarihini Neden ve Nasıl Öğrenmeliyiz?

Prof. Dr. Rauf Taner DİVRİK

Genel anlamda tarih; geçmişte belli bir zamanda, belli bir yerde ve belli kişiler tarafından yaşanmış olayları, yazılı kaynaklara dayandırarak sebep ve sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır.

Tarih her zaman şimdiki zamanda yazılır ama daima gelecek zamanda okunur. Kâinattaki canlı cansız tüm varlıklar zamana, coğrafyaya, mevsime, yaşanan olaylara bir tepki verir ve tarihsel dönüşüme uyum sağlar.

Bir makalede tarih şu şekilde ifade edilmiştir; "Tarih, insanın ve kâinatın geçmiştir." Aslında tarih geçmiş değildir, geçmişten elde edilen bilgi ve tecrübeler neticesinde gelecek için bir rehberdir, yol göstericidir, hatalardan ders çıkarıcıdır.

Tıp tarihi de bu bağlamda "yazının icadından günümüze dek, canlıların sağlığı ve hastalıkları ile ilgili olayları neden-sonuç açısından incelemeyi ve geçmişi analiz edip geleceği de öngörebilme becerisini kazanmayı amaçlayan bir bilim dalı"dır.

Aslında makalenin birinci konusu ve sorusu olan "Tıp Tarihini Neden Öğrenmeliyiz?"'in cevabı da tanımının içindedir. Yaşanmışlıklardan ders almak, kanıtlanmış doğruları öğrenmek ve uygulamak, yapılmış ve yaşanmış hatalara tekrar düşmemek, doğru ve yarım kalmış işleri tamamlamak. Bunları öğrenip yaparken de en önemlisi gelecek nesillere aktarmaktır.

Konumuzun ikinci bölümü de "Nasıl Öğrenmeliyiz?" Bilim adamı olmak, öncelikle araştırmaktan, okumaktan, sorgulamaktan ve verileri analiz etmekten geçer.

Konuyla ilgili çok makale okumalıyız, çok araştırmalıyız, farklı görüşleri ve farklı makaleleri karşılaştırmalıyız ve bilgi havuzumuza doldurduğumuz her damla bilginin doğruluğunu ve tutarlılığını bilimsel platformda güvenilir kaynaklar ve sağlam referanslar eşliğinde ve ön yargısız ispat etmeliyiz.

Neden Tarih Yazıyoruz?

Prof. Dr. Emre DÖLEN

Bir bilim dalının veya mesleğin gelişiminin tarihini bilmek o bilim dalı veya meslekle uğraşanlara geçmişten geleceğe doğru bir bakış açısı sağlar. Bu bakımdan geçmiş bilmek bugün bulunulan yeri değerlendirebilmek için önem kazanmaktadır. Ünlü İngiliz fizikçi Bernal, bilimin gelişimi ve bilim tarihi konusunda aşağıdaki benzetmeyi yapmaktadır: “Bilimi çok büyük bir hızla akan bir ırmak olarak düşünelim. Bu durumda bizler bugün için olsa olsa ırmağın bizim görüş alanımız içindeki akış yönünü bilebilir ve ileride ne yönde akacağı konusunda bazı tahminler yürütebiliriz. Gelecekte ne olacağını bilmiyoruz ama tüm olasılıklara karşı hazırlıklı olmamız gerektiğinin bilincindeyiz.” Bu nedenle tüm bilim insanlarının mesleklerinin geçmişini bilmesi ve tüm bilim alanlarındaki eğitimde genel olarak bilimin ve özel olarak alanın geçmişinin öğretilmesi önem taşımaktadır.

Neden Tıp Tarihi?

Prof. Dr. İrfan ESENKAYA

Tarih ilgili konudaki süreci, geçmişi ve gelişimi kapsamaktadır. Geçmiş nasıl bugün için “önceki/eski dönem” olarak kabul ediyorsak, gelecek de bugünleri aynı şekilde görecektir. Onun için geleceğe güzel izler bırakmalıyız.

Her alanda olduğu gibi ortopedi ve travmatoloji alanında da geçmişi bilmek ve tarihçeye hakim olabilmek, günümüzdeki uygulamaları ve konuda emeği geçenleri anlamamıza yardımcı olacağı gibi gelecek planlarımıza da ışık tutacak, yol gösterecektir. Geçmişte yapılanları, “o günün şartlarında” başlığı altında değerlendirmek önemlidir. Bugün geldiğimiz noktada ise, en üst düzey ve kabul gören uygulamaların da “altın

standart” şeklinde değil de “bugünün şartlarında/imkânlarında” başlığı altında değerlendirmek daha uygun olacaktır.

Teknoloji alanındaki gelişmeler, her alanda olduğu gibi tıp alanında da ufukları genişletmektedir. Ortopedi ve travmatoloji bilim alanında da, teknoloji ve endüstri sayesinde kullanılan malzemelerin dayanıklılık ve dirençleri artırılmış, pek çok implant tasarlanarak geliştirilmiş, bilgisayar yazılımları ve yapay zekâ uygulamalarının da dâhil edilmesiyle hayal bile edemeyeceğimiz teknikler ortaya çıkmıştır. Robotik kol yardımlı cerrahi uygulamaları buna örnek gösterebiliriz. Her düzeydeki eğitimde (asistan, uzman, hasta vb.); oto-stereoskopik ekranların, sanal gerçeklik (*virtual reality*, VR), genişletilmiş gerçeklik (*extended reality*, XR), artırılmış gerçeklik (*augmented reality*, AR), artırılmış sanallık (*augmented virtuality*, AV) uygulamaya girmesiyle uzay filmlerinde gördüğümüz uygulamalar günlük yaşamda uygulanabilir olmuş ve günümüz, gelecek için şimdiden “geçmiş/önceki dönem” konumuna girmiştir.

Şimdilik karar verme mekanizması hekimleri kontrolü altında olsa da, ChatGPT dâhil benzeri uygulamaların hekimi tembelleğe itebileceğini ve bazı konularda “nasırlaşma” olabileceğini göz önünde bulundurmak gerekiyor. Ne hayal ediyorsak onun gerçekleşebileceği bir gelecekte yazılacak “tarihçe” de yer alabilmemiz için kendi alanlarımızda katkılarımızı sürdürmeye devam etmeliyiz.

Tıp Tarihini Neden Bilmeliyiz? Nasıl Öğrenmeliyiz?

Prof. Dr. Ayfer Gür GÜVEN

Tarih yazının icadı ile başlıyor. Bundan önce de hastalık-sağlık konularında birçok aşamalar mutlaka olmuştur. Acaba neler olmuştur? Merak etmek gerekmez mi? Stetoskobu, enjektörü elinize aldığınızda, hastanızın hayatını kurtaracak resüsitasyonu yaparken bir antibiyotiği reçetenize yazarken hiç düşündünüz mü? Acaba nasıl ve kimler tarafından oluşturuldu? O zaman diyebiliriz ki “Neden bilmeliyiz?”in ilk cevabı öncelikle “Merak et kardeşim.”dir. Yani merak etmezsen tarih öğrenemezsin.

Ülkemizde ilk üniversite (Dar’ül Fünun), ilk tıp fakültesi (Mekteb’i Tıbbiye’yi Şahane) ne zaman, kimler tarafından, ne zaman-nasıl kuruldu? 1933 üniversite devrimini ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk neden, nasıl, kimlerle gerçekleştirdi? İstanbul, Ankara, İzmir ve diğer illerde tıp fakülteleri kimler tarafından oluşturuldu-geliştirildi? Meraktan öte, bu bilgilere ulaşmak; bu ülkenin bir bireyi olarak, aidiyet duygusu olan her Türk hekimi için bence bir millî görevdir!

Bir çocuk hekimi olarak, çocuklara ayrı bir bakış açısı gerektiği, kadın-doğum ve iç hastalıkları hekimlerinin verdiğiinden daha fazla değer ve önem verilmesi, daha farklı yaklaşımların gerektiğini düşünen tarihteki o güzel insanları bilmek gerekmez

mi? Ülkemizdeki ilk çocuk hekimlerini, ilk çocuk hastanelerini, ilk çocuk kliniklerini kuranların, çocuk enfeksiyonlarına ayrı bir önem verenlerin nasıl mücadeleler verdiğini öğrenmek; günlük meslek yaşamımızda, yaptığımız görevin heyecanını –değerini- hissetmemize katkıda bulunmaz mı? Elimizdeki, okuduğumuz Türkçe pediatri kitaplarını kimlerin yazdığını bilmemiz, bizlere ayrı bir güç vermez mi?

Çocuk nefrolojisinin ülkemizdeki öncülerini, çağdaş bilgilere dünya çapında, aynı yıllarda ulaşıp ülkelerine döndüklerinde uygulamayı başardıklarını, Avrupa çapında en iyi eğitimi verdiklerini, kendi alanlarındaki uluslararası derneklerde görev aldıklarını, hatta başkanlık yaptıklarını bilmek-öğrenmek merakтан, görevden öte; her hekimin kendi branşında-kendisini daha ileriye, daha iyiye götürmesi için çok önemli bir kişisel motivasyondur.

Bir hekim olarak gerek eğitim hayatımızda öğrendiklerimiz gerek günlük meslek yaşamımızda uyguladıklarımız tarihte birçok mücadelelerle, yoğun çalışmalarla elde edilmiştir. Sadece tıpta Nobel Ödülü alanların hayatını ve başardığı işleri okumak bile bizlere örnek olmalı, bizlerin de “Başka neler yapılabilir?” heyecanını duymamızı sağlayacaktır.

Aziz Sancar’ın hayatını okumak istemez misiniz?

Günlük meslek uygulamalarımızda her yaptığımız, en önemsiz gördüğünüzden en karmaşık-mükemmel yaklaşımlara kadar her hizmet yoğun çalışmalarla elde edilmiştir. Bunların değerini bilmek, değerbilirlik ve de yaptığımız işin de çok değerli olduğunu hissetmektir. Kendimize, mesleğimize saygı duymamızı sağlar.

Ülkemizde bu söylediklerimi merak eden, bir sonraki nesillerin öğrenmesi için çaba gösteren kitaplar yazan-yazılmasını sağlayan meslektaşlarımızın olması; takdir edilmesi, alkışlanması gereken çok önemli bir görevdir ve yerine getirildiğini görmemiz de büyük bir mutluluktur.

Son söz olarak, “Tıp tarihini neden bilmeliyiz, neden öğrenmeliyiz?”in yanıtı bu söylediklerimden çok fazladır. Ancak “Nasıl öğrenmeliyiz?”in cevabı çok kolaydır: okuyarak, daha çok okuyarak, devamlı okuyarak, okumaya da yaşamımızda zaman ayırmasını öğrenerek.

Neden Tıp Tarihi?

Prof. Dr. Hüsrev HATEMİ

İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Endokrinoloji Bilim Dalı (E)

Tıp bilimi sadece insan sağlığını konu edinmiş bir teknoloji gibi görülemez. Başlıca konusu insan olan bir bilim, doğal olarak kültür ve medeniyet tarihçilerinin ilgilendiği bir konu olmuştur. Eski Mısır, Hindistan ve Çin tıbbi tedavi ve şifa verme yanında mistik bilgiler ve uygulamalar da içermekteydi. Bergama’daki Askleon da Hippokratik

tıp değil telkine dayanan bir tedavi yöntemi uygulamaktaydı. MÖ 5. yüzyılda Hipokrat gözlem, muayene ve anamnez alma yöntemlerinin temellerini attı. Galenos da farmakoloji ve Eczacılığın başlatıcısı değilse de yön vericisi oldu. İslam tıbbı Grekçeden yapılan çevirilerle başladı. İbni Sina ve Razi'yi yetiştirdi. Yunus Emre bilginin ilk basamağının “kendini bilmek” olduğunu söyler. Bu söz Delf kâhinlerinden Sokrat’a, Sokrat’tan dünyaya yayılan bir bilgeliktir. Tıp biliminin kendini tanıması tıp tarihi okumakla olur. Önceleri anekdotlarla yetinen Osmanlı hekimleri Tanzimat Dönemi’nden sonra Tıp tarihi ile ilgilenmeye başlamış; günümüzde tıp tarihine duyulan ilgi, memnuniyet verici bir duruma gelmiştir.

Tıp Tarihinden Ne Anlıyorum?

Prof. Dr. Mehmet MELLİ

Her şeyden önce tıp tarihine ilgi duyan kişilerin genel tarihe meraklı olduğunu düşünüyorum. Bu husus benim için geçerli. Ortaokul yıllarımdan gelen sadece “tarih” derslerine değil, genel olarak tarihe merakım bulunmaktaydı. Bu ilgi tıp eğitimimi ve uzmanlık eğitimimi aldığım ve daha sonra akademik yaşantıma devam ettiğim Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde kendi branşım olan farmakoloji tarihine olan ilğimle devam etti. Öğretim üyeliğim sırasında öğrencilerime “antibiyotikler” konusunu anlatıyordum. Dersin başlangıcında Pasteur ile Alexander Fleming’in bu konudaki orijinal gözlemlerini öğrencilere aktararak derse başlardım. Bilim tarihine ilgi duymak, o kişiye ne getirir? Kişisel olarak başlangıçta kişinin bir ilgi alanı, zevk aldığı bir uğraş olarak düşünülebilir. Bu husus sadece tıp tarihi için değil, genel olarak kişilerin hangi alanda olursa olsun ilgi duydukları konular için geçerlidir. Belli bir bilgi birikimine ulaştıktan sonra ise kendi branşıyla ilgili olarak tarihten (geçmişten) aldığı bilgileri özümleyerek sorunlar üzerinde kafa yormak, geleceğe yönelik çıkarımlarda bulunmak ve bunu sadece bir “entelektüel” çaba olarak değil, branşının sorunlarının çözümüyle, geleceğe yönelik açılımlarla ilgili gerek sivil toplum örgütlerinde (uzmanlık dernekleri, Türk Tabipleri Birliği vb.) ve gerek kamuda (üniversite, Sağlık Bakanlığı, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, Sosyal Güvenlik Kurumu vb.) ve gerekse özel sektörde (kendi alanımla ilgili olarak Türk ilaç sanayisinin çeşitli kuruluşları) işbirliğinde bulunmak ve bu çalışmalara katkıda bulunmaktır.

Diş Hekimliği Tarihini Bilmemizin Önemi

Prof. Dr. Aykut MISIRLIGİL

Tarihi belgelere baktığımızda ilk çağlardan beri diş hekimliği iç içe olduğu genel tıpla birlikte gelişme göstermiştir. Uzun yıllar diş hekimliği tarihi tıp tarihi içinde bir bölüm olarak ele alınmıştır. Başlangıcından günümüze kadar geçen yıllar içinde tıpla birlikte diş hekimliği alanında da büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmelerin sonucu 18. yüzyılda cerrahi bir sanat alanı olan diş hekimliği ayrı bir bilim dalı olmuş ve 19. yüzyılda çağdaş diş hekimliği eğitimi ve öğretimine geçilmiştir. Diş hekimliğinde büyük teknik ve teknolojik gelişimin yaşama geçmesi 20. yüzyılda olmuştur. Diş hekimleri ve diş hekimliği öğrencilerinin bugünü kavramaları ancak tarihi bilmeleri ile mümkündür. İnsanı konu alan bütün bilim dallarının tarihle ilişkisi vardır. İngiliz filozof Robin George Collingwood, “Tarihin değeri, bize insanın ne yaptığını, böylece insanın ne olduğunu öğretmesidir.” der.

Diş hekimliği tarihinin bilinmesi, diğer bilim dallarında olduğu gibi neden sonuç ilişkisinin anlaşılmasını ve geçmişle günümüzü karşılaştırarak daha geniş bir vizyonla geleceğe bakmayı ve çeşitli olaylar arasında ilişki kurup mantık yürüterek daha başarılı işler yapma yeteneğini kazandıracaktır.

Tıp dalları tarihini yeni nesillere aktarmak amacı ile yazılmış olan bu kitabın bir bölümünde okurlara “diş hekimliği tarihi”nde geçmişten günümüze tarihi gelişmeler aktarılmıştır. Gençlerimizin ecdatlarını tanımalarının onlara daha büyük işler yapmalarında yol gösterici olacağı ve umut vereceği düşüncesindeyim. Cumhuriyetimizin 100. yılını bu eserle kutlayarak Ata’mıza şükranlarımızı iletebilme gururunu yaşıyoruz.

Neden Tıp Tarihi?

Prof. Dr. Sait NADERİ

Yaşamın gelgitlerinde pek çok yaşanan, yaşanmaya alınan ve alınmayan karar hayatımızı etkiler. Bu duruma sonradan bakıldığında “Ya şöyle olsaydı?” dediğimiz birçok durum var. Tarih birçok benzeri durumdan oluşmaktadır. Bu nedenle herhangi bir gelişmenin bugününü görmek için dününü bilmek gerekir. Tıp tarihi de genel tarihin bir disiplini olarak benzer gelişme süreçlerinden geçer, karşılaştırmalı ve translasyonel tarih burada da geçerlidir. En nihayetinde bugünü anlamanın kılavuzu, dünü bilmekten geçer. Bu açıdan bakıldığında her hekim tıp tarihini belirli ölçülerde bilmelidir. Bu bi-

linçle süreçlere bakıldığında, aynı hatalar tekrar ve tekrar yaşanmamış olur. Öte yandan tarih bilincinin olmadığı toplumlarda, tarih öğrenilmesi oldukça zordur ve tarihe ilgi duyanlar tarihi öğrenir. Bu durumda, tıp fakültelerinde tarih öncelikle olgu sunumları şeklinde, her derste verilmeli, burada atılan nüveler ayrıca tüm derslerde yeşertilmelidir. Bu süreç zorunlu tıp tarihi dersi ile tamamlanmalıdır. Bu derslerdeki ilgi için eskisi gibi monolog ile geçen derslerden ziyade, yeni eğitim araçları kullanılmalıdır. Derslerde olaylar diyagramlar, videolar ve öykülerle desteklenerek, ilgi artırılmalıdır.

Neden Tıp Tarihi?

Prof. Dr. Zafer ÖZTEK

Tıp son derece dinamik bir bilimdir. Bundan yüzyıl önce kim antibiyotikleri hayal edebilirdi? Seksen yıl önce kim ultrasonun, tomografinin, MR'ın bir gün meslek yaşamımızın vazgeçilemez bir parçası olacağını öngörebilirdi? Elli yıl önce AIDS denen hastalığı duymamıştık? Bundan yirmi yıl önce m-RNA aşılarını bilmezdik. Tıp o kadar hızlı geliyor ve değişiyor ki, dün bildiklerimizin bir kısmı artık geçerli değil, bugün bildiklerimizin bazıları gelecekte önemini yitirecek. Günümüzde neredeyse her gün yeni bir gelişmeye tanık oluyoruz.

Bilime yapılan her katkı, duvara konulan bir tuğla gibi onu büyütüyor ve geliştiriyor; bilimler, adları bilinen ve bilinmeyen birçok kişinin yaptığı katkılarla oluşuyor. Bilim alanlarındaki baş döndürücü gelişmelerde sayılamayacak kadar çok kişinin tuğlası ve emeği var. Bu tuğlaların her biri birer altın değerinde. Onlar olmasaydı, tıp ve sağlık bilimleri bugünkü düzeyine erişemezdi.

Bilimsel çalışma yapanlar, bulduklarını açıklar ya da yayımlarlar, bulgularını başkaları ile paylaşırlar. Böylece, bilimsel gelişmelerde süreklilik ve hızlilik sağlanır. Çünkü her bir buluş önceki buluşların devamıdır. Bilim insanının açıklayacağı bulgular başkalarının araştırmalarına zemin oluşturur. Bu zemin başkalarından esirgenemez; bilimin temel ilkelerinden birisi budur. Yani, gelecek geçmişin üzerinde gelişir. Geçmiş bilmeden geleceği oluşturamayız. Başta hekimler olmak üzere bütün sağlık çalışanları bilimsel gelişmeleri izlemek zorundadır; hangi tıbbi yeniliklerin ortaya çıktığını, hangi uygulamaların gündem dışı kaldığını bilmek durumundadır. Bunu sağlamanın yolu “sürekli eğitim” yaklaşımıdır. Çünkü tıp eğitimi, fakültenin ilk günü başlar, yaşamın sonuna kadar sürer. Hekimlik yaşam boyu eğitim demektir.

Kısacası, geçmişi bil, günümüzdeki uygulamaları bil, geleceği hazırla. Bilimin duvarına bir tuğla da sen koy.

Tıp Tarihi Tıbbın Kendisi

Prof. Dr. Levent ÖZTÜRK

“The dogmas of the quite past, are inadequate to the stormy present. The occasion is piled high with difficulty, and we must rise –with the occasion. As our case is new, so we must think anew, and act anew.”

Abraham Lincoln, 1862

Tarih, geçmişini bilmek ve geçmişle ilgili çalışmaktır. Kim olduğumuzu ve nereden geldiğimizi anlamak, öyküsünü bilmekle mümkündür. Tıbbın ne olduğunu tıp dallarının nasıl geliştiğini ancak tarihini okumakla anlayabiliriz. Abraham Lincoln yukarıda alıntılanan konuşmasında “Sakin geçmişin dogmaları fırtınalı günümüz için yeterli değil.” derken bir yandan değişimi vurguluyor diğer yandan bu değişimle gelen yeni ve koşulları güç ortamın üstesinden gelmek için eski ile ilgisi olmayan biçimde tamamen yeni düşünce ve eylemlere ihtiyaç olduğunu söylüyor. Tıp tarihi, tam da bu bakımdan okuyucuya temelde iki fırsat sunar: eskinin dogmalarını/şarlatanlarını tanımak ve günümüzün fırtınalı gerçekleri ile mücadele ederken yine eskinin kahramanlarından ve onların başarılarından ilham ve cesaret almak.

Tıp ortamındaki değişimin izini “hastalık” kavramındaki değişim üzerinden sürebiliriz. Milattan önce 7. yüzyıla ait bir öykü anlatalım. Şimdiki Yunanistan sınırları içinde kalan Sparta şehrinde korkunç bir veba salgını ile birlikte insanlar ölmeye başlar. Dönemin yöneticileri çare olarak müzisyen Thaletas’ı göreve çağırır. Girit Adası’ndan Sparta’ya gelen Thaletas, salgının hızını kesmek için tanrıları öven müzik eserlerini ve şiirleri söylemeye başlar. O dönemde hastalıkların öfkeli tanrılar tarafından verilen cezalar olduğuna inanılmaktadır. Tabii ki tedavi girişimleri de kızgın tanrıları memnun etmek ve hastalığı geri almasını sağlamak için Thaletas’ın yaptığı gibi eylemleri kapsamaktadır. Adaklar adamak, şölenler düzenlemek, tanrıları överek pişmanlığı dile getirmek ve sağlığa kavuşmak. Zaman geçer ve bu kez tarihin bir döneminde insan bedeni içine giren kötü ruhların hastalık etkeni olduğu düşünülür. Şaman ritüelleri böyle ortaya çıkar. Davulunu çalarak vect hâline geçen şaman, ara dünyada bedene giren kötü ruhla buluşur, konuşur ve onu (korkutarak ya da kandırarak) girdiği bedenden çıkmaya ikna eder. Hatta bu çıkışı kolaylaştırmak için bazı toplumlarda trepanasyon denilen bir işlemle kafatasına delikler açılır. Kısaca, hastalığın nedeni insan bedeni dışında aranır.

İlk kez Galenik humorizm ile insan bedenine dönüldü ve hastalıkların, insan bedenini oluşturan dört sıvı (kan, balgam, sarı safra, kara safra) arasındaki dengesizlikten kaynaklandığı düşünüldü. Bu kez dönemin tedavi girişimleri bu dört sıvı arasındaki dengeyi yeniden kurma amacına yönelik gerçekleşti. Terletme, lavman, kusturma ya da hacamat gibi tedavi yaklaşımları bu dönemde ortaya çıktı. Bu bakış açısı 1800’lü yıllara kadar tıbbın temelini oluşturdu. Mikroskopun icat edilmesi, geliştirilmesi, hücrelerin varlığının anlaşılması ve hücre teorisinin kurulması ile bambaşka bir hastalık kavramı

da ortaya çıktı: *homeostasis*. Claude Bernard bu kavramı tanımlarken “Özgür ve bağımsız bir yaşam, iç ortam koşullarını sabit tutmakla mümkündür.” diyordu. Tıbbın gündemine hücre ve onu çevreleyen hücre dışı sıvısının koşullarını yaşamla bağdaştır sınırlar içinde korumak fikri yerleşti. Bugün uyguladığımız çoğu tedavinin temelinde de bu düşünce yatmaktadır. Çünkü hastalık, homeostasisin bozulması olarak değerlendirilmektedir.

Basitçe hastalık kavramının tarihsel izini sürmek bin yıl önce kullanılan tedavi yöntemlerinin bir kısmının günümüzde niçin geçerliliğini yitirdiğini de anlamamızı sağlar. Bugün tıp içinde var olan birikim, insanlığın en az 5.000 yıllık sağlık bilgisi mirasını oluşturmaktadır. Zaman içinde işe yaramayanlar bırakılmış fakat geçerliliğini kaybetmemiş olanlar korunmuştur. Özetle, tıbbın öyküsü ve hekimlik mesleğinin tarihi bu farkındalığı oluşturmak açısından kritik öneme sahiptir.

Tıp Tarihi Neden Önemli?

Prof. Dr. Ozan TURAMANLAR

İnsanı sağlık yönünden anlama biçimi olan tıp; bilimin, sanatın ve etik değerlerin bir sentezi olarak oldukça geniş kapsamlı bir bilim dalıdır. Bir tıp öğrencisi, tıbbın sentezini oluşturan bilimi, sanatı ve mesleğin etik değerlerini, eğitim süreci içerisindeki müfredattan, sosyal ve kültürel programlardan ve öğretmen-öğrenci, öğretmen-hasta ile olan iletişimleriyle hekim büyüklerinden öğrenebilir. Sadece öğrenmek, bilmek ve anlamak için yeterli midir? Hekimliğin babası sayılan Hippokrates’in bir sözü, bunun yetmeyeceğini bildirir niteliktedir: “Bir hekim aynı zamanda filozof olursa ilahlar seviyesine yükselir.”

Meslek hayatında geçirdiği her an, bilgi birikimini arttıracak bir fikir, bir olay ve bir vaka ile karşılaşabileceği için, bir hekimin öğrenciliği bitmez. Bu yüzden ki her hekim, her an kendi tarihsel birikimini oluşturmakta, yenilemekte ve geliştirmektedir. Aynı şekilde, binlerce yıldan bu yana süzülerek gelen tıbbi bilgi akışı olarak ifade edebileceğimiz tıbbın tarihi de hekimlik öğretisini sıfır noktasından alır ve tıbbın ilerlemesine ivme kazandırır. Hekimliğin geçmişini yok sayan bir hekim, onu her gün yeniden öğrenmek zorunda kalmaz mıydı? “Geçmişini bilmeyen, geleceğini de bilemez.” sözü boşuna söylenmemiştir. Geçmiş ile günümüz arasında köprü kurulursa ancak, günümüz tıbbını doğru bir şekilde idrak eder ve problemlerine doğru ve akılcı bir şekilde çözüm bulmak mümkün olur. Tarihte yer edinmiş bilim insanların hayatları, fikirleri ve metotları, genç hekimlere ve gelecek kuşaklara ışık tutar, gidecekleri yolu aydınlatır, azim ve kararlılıkla çalıştığında kendisinin de bir gün hatırlanacağını bilir.

Günümüzde tıp tarihi bilgilerine birçok kanaldan ulaşmak mümkündür. Bunlar arasında birçok değerli yazar ve editörün katkılarıyla hazırlanmış olan kitaplar, akademik

dergilerde yayımlanmış makaleler, görsel, işitsel ve yazılı iletişim araçları, bilimsel kongre, sempozyum ve seminerler ile bilim insanlarının biyografileri sayılabilir. Edindiği bu bilgileri sentezleyen ve içselleştiren bir doktorun, hekimlik yolunda daha emin adımlarla yürüyeceği tartışmasız bir gerçektir. Kierkegaard'ın şu cümlesi ile sözün özünü ulaşabiliriz: “Hayat ileriye bakarak yaşanır, geriye bakarak anlaşılır.”

Bilim Tarihi Penceresinden Bakış: Histoloji ve Embriyoloji

Prof. Dr. Yiğit UYANIKGİL

Bilim, eski çağlardan günümüze dek uzanan doğaya ilişkin gerçekleri arama çabasıdır. Dünyadaki olayların gözlemlenmesi ve açıklanmasını sağlayan bilim, bilim insanları tarafından yapılan deneysel, kuramsal ve pratik bilginin bütünüdür. Tarih bilimi ise yüzyıllardır insanların ve toplumların neler yaptıkları, nasıl davrandıkları hakkında bilgiler sunan, geçmiş aracılığı ile günümüze hatta geleceğimize ışık tutan bir bilgi deposudur. Bilimler arası bir disiplin olan bilim tarihi, bilim tarihçileri tarafından kullanılan yöntemleri inceler yani bilimsel teoriler ve düşüncelerin gelişmesinin tarihidir. Alexandre Koyre, “Gerçek bilim tarihi, aklın gerçeğe ulaşması sürecidir.” derken bilim tarihinin bu temel özelliğine dikkat çekmektedir.

Histoloji ve embriyoloji disiplinine bilim tarihi penceresinden bakılacak olursa, bu disiplin için çaba gösteren bilim insanlarının yaşadıkları dönemde karşılaştıkları sorunları ve zor şartlar içinde geliştirdikleri teknikler ile dokuları görünür hâle getirme çabalarını anlayabilmemiz oldukça güçtür. Dönemin zor şartlarına rağmen çarpıcı örneklerden biri olan, embriyolojinin babası kabul edilen Aristoteles'in civciv ve çeşitli hayvanların embriyonal gelişimlerini inceleyerek embriyoloji alanında ilk bilimsel çalışmaları yapması oldukça heyecan vericidir. Bu disiplin bağlamında Türkiye’de öncü isimlerden olan hatta histoloji-embriyoloji biliminin Türkiye’deki kurucusu olan Tefik Receb Örensoy’un hayatı bu disiplin ile ilgilenen bilim insanları için ilham kaynağı olabilecek niteliktedir. Histoloji ve embriyoloji disiplininin çok kıymetli hocalarından ve Türkiye’de profesör unvanı alan ilk kadın hekim olan, ayrıca Mustafa Kemal Atatürk’ü ölümünden 15 yıl sonra onu gören ve ona dokunan tek kişi bir histolog olan Kamile Şevki Mutlu’nun hikâyesi de oldukça ilham vericidir. Bilim tarihinin, hayatlarını bilime adanmış, yaşadıkları zorluklara rağmen çeşitli alanlarda öncü olacak nitelikte araştırmalar yapmış kıymetli hocalarımızın o dönemki çalışma prensiplerini bilmemizi sağlaması ve günümüze hatta geleceğimize yön verecek şekilde bilim insanlarının yolunu aydınlatıyor olması oldukça önemlidir. Genç bilim insanlarına ilgi duydukları ve nitelikli işler çıkarabileceklerine inandıkları bilim disiplininin tarihini öğrenmelerini öneririm. Çünkü Mustafa Kemal Atatürk’ün de dediği gibi “Bir milletin ne yapabildiğini göstermek için tarih en güvenilir rehberdir.”

Tıp Tarihini Öğrenmek Neden Önemli?

Doç. Dr. Ali AKTAŞ

Tıp tarihi insanların tedavilerinde ilk kez kullanılan tedavi metotları ve ilaçların keşfi ile doludur. Bunun yanı sıra, küresel çaptaki hastalıklarda, yani salgınlarda neler yapıldığı ve nasıl sonuçlar alındığı da tıp tarihi ile öğrenilebilir. Hastalıkları tedavi etmeye yönelik ilk girişimlerden günümüzün mükemmel olarak değerlendirebileceği tıbbi bakıma giden yolda pek çok yanlış adımlar ve felaketler bulunmaktadır. Bununla beraber, Banting ve Best'in insülini nasıl keşfettiğinin gerçekten büyüleyici hikâyesi gibi parlak fikirler ve tesadüfi bulgularla da doludur.

Tıp hem bir sanat ve hem de bir bilim olarak adlandırılmaktadır. Ancak son birkaç dekada bilime o kadar ağırlık verildi ki, sanatın bir kısmı âdeta yitirildi. Mesela, derin ven trombozunu artık dopler ultrasonografi o kadar iyi gösteriyor ki birçok hekim fizik muayenenin bir parçası olan Homans testini ihmal ediveriyor.

Tıp tarihini bilmekle geçmişteki salgınları daha iyi anlayabilir ve günümüzdeki ya da gelecekteki salgınlarda, geçmişte yapılan hatalara düşme riskini azaltabiliriz. Pandemi düzeyindeki salgınlar genelde çok uzun zaman aralıklarında ortaya çıktığından bazı kıymetli bilgiler unutulmaya yüz tutabilir. İşte tam da bu yüzden tıp tarihini iyice öğrenmek durumundayız. Ayrıca bazı kıymetli bilgileri tıp tarihinden değil de tecrübe ederek yeniden öğrenmek hem zor hem de pahalıya mal olabilecek bir serüven olabilir.

Hastalıkların ve kullanılan tedavilerin tarihsel sürecini bilmek de kritik öneme sahiptir. Mesela, piyasaya anti-depresan olarak çıkan talidomid, antiemetik özellikleri nedeniyle hamile kadınlar arasında dünya çapında büyük bir popülerlik kazanmıştı. Teratojen olduğunun gösterilmesiyle kullanımı duran ve âdeta unutilan talidomid, birkaç dekad sonra çeşitli inflamatuvar ve malign hastalıkların tedavisinde yeni ve oldukça etkili bir ajan olarak ortaya çıktı. Günümüzde hematolojik maligniteler, özellikle multipl myelom tedavisinde yeri doldurulamaz olarak gözüken talidomidin bu hikâyesi tıp tarihini önemseyen kişiler tarafından değerlendirilebilir. Belki de yeniden yükselişinin ve yaygın kullanımının altında bu araştırmacılar rol oynamış olabilirler.

Tıbbi bilginin kaybolmaması için de tıp tarihini bilmek önem arz etmektedir. Eski tedavi metotları onları uygulayan hekimler tarafından yeni nesillere tam aktarılamayabilir. Öte yandan, gelişen tedavi imkânları, eski yöntemlerin daha az kullanılması ve unutulması sonucunu doğurabilir. Hâlbuki, tıp tarihine aşina bir hekim, zorlu koşullarda, yeni yöntemlerle tedavi imkânı kalmadığında eski defterleri karıştırıp geçmişte kullanılmış ve başarılı olmuş tedavileri yeniden uygulamaya koyabilir. Örnek verecek olursak 1897 yılında keşfedilen asetil-salisilik asit (aspirin) analjezik, antipiretik ve anti-inflamatuvar olarak kullanılagelmekteydi. Fakat daha sonraki araştırmalar kalp damar hastalıklarının tedavisinde ve hatta kolon kanserini önlemede aspirinin önemli rolü olduğunu ortaya koymuştur.

Özetle, tıp aslında tamamlanmamış veya hâlâ tadilatı devam eden bir bina gibidir. Farklı ustalarca yapılan bu binanın bazı bölümleri zaman içinde değişime uğramaktadır. Her ne kadar binadaki değişimler genellikle daha mükemmele doğru olsa da, bazen sonrada fark edilen aksaklıklara da yol açabilmektedir. Tıp tarihini bilmek, âdetâ bir binanın geçmişini bilmek gibi, aksaklıkların sebeplerini bilmemizi kolaylaştıracaktır.

Tıp Tarihinin ve Tıp Tarihi Eğitiminin Önemi Nedir?

Dr. Öğr. Üyesi Maide BARIŞ

Tıp tarihi, en genel manada, tarih disiplinin bir alt dalı olarak modern tıp biliminin ortaya çıkışını ve modern şekli ile var olmadan önce geçirdiği safhaları ele almaktadır. Müstakil bir disiplin olarak tıp tarihinin gelişimine bakıldığında, 20. yüzyılın başlarına dek, “üsttekileri” konu edindiği görülecektir. Modern tıp tarihi “beyaz gömlekli büyük adamlar”ın, yani hekimlerin başarılarının tarihi olarak algılanan ve bu dar çerçevede ele alınan, genellikle tarihe ilgi duyan hekimlerin boş zamanlarında yürüttükleri bir aktiviteden öte bir çalışma değildi. Nitekim, 1980’li yıllardan itibaren etkisini gösteren postmodern ve bütüncül tarih algısı tıp tarihçiliğini de dönüştürmüştür. Böylece büyük hekimlerin -neredeyse mitolojik bir abartıyla- destansı tarihini yazan hekimlerin tekelinde olan tıp tarihi, günümüzde daha çok sosyal bilimciler tarafından ve sosyal bilimlerin metotlarıyla çalışılan bir disipline dönüşüyor gibi görünmektedir. Bu dönüşümü destekleyenlere göre tıp tarihinin görevi yalnızca büyük hekimlerin hayatlarının ve tıba katkılarının biyografik bir derlemesi olmakla kalmayıp; tıp tarihinden sağlık-hastalık algısının ve kuramlarının, hastalıkların özelliklerinin, tıbbi uygulamaların, tıbbi kurumsallaşmanın, tıba dair mevcut hukuki ve sosyal düzenlemelerin anlaşılmasına ışık tutması da beklenmektedir.

Geçmiş zamanlara ait bilgiler üzerine eğilmenin gerekliliği kimi zaman sorgulanmakta olsa da tıp tarihinin günümüz tıp eğitimi için önemli etkileri haiz olduğunu düşünmek için pek çok sebep bulunmaktadır. Örneğin, dün doğru kabul edilen bilgilerin bugün nasıl yanlışlandığını görmek, bugün doğru kabul edilen bilgilere yarın neler olabileceği hususunda fikir yürütebilme imkânı sunabilecektir. Dahası bilimde hiçbir şey tartışmasız mutlaklığı ifade etmez, bilim ancak aksi ispat edilinceye kadar doğru kabul edilen bilgilerden oluşur. Diğer taraftan bugünün doğrularının bir kısmı dünün hataları içinde gizli olabilir. Gelecekte evreni bugün görebildiğimizden daha iyi bir şekilde görebilmemiz mümkündür ve geleceğin doğruları, bugünün yanlışları arasından çıkabilir. Bunu bilmek geçmişin teorilerini küçümsemeye engel olacağı gibi bugünün teorilerini hak ettiklerinden fazla bir inançla benimsemenin de önüne geçecektir. Dolayısıyla, tıpla ilgilenenleri bilimsel ilerlemenin aşamalarına ve

paradigmatik değişimlere aşina kılmayı hedefleyen tıp tarihi, geçmişle gelecek arasında bağ kurmaya gayret eden bir disiplin olarak taltif edilmeyi hak etmektedir.

Sonuç olarak tıp, tarih ve kültür bilgisini gerektiren bir sanattır. Fransız tıp tarihçisi Émile Littré'nin [1801-81] dediği gibi, “*Hekimlik basit bir sanat derecesine düşmek istemiyorsa kendi tarihiyle ilgilenmeli, geçmiş dönemden miras kalmış eserlere dikkat ve özen göstermelidir.*”

Neden Tıp Tarihi?

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Alpertunga KARA

“Neden tıp tarihi?” sorusu, “Neden tarih?” sorusunun bir alt başlığı olarak ele alınabilir, iki soru birlikte cevaplanmalıdır. Tarih birbirinden tamamen bağımsız birimlerden oluşmaz. Bölgeler ve kültürlerin birbirini etkilemesi gibi, ekonomi alanı siyaset alanını ve her ikisi birden bilim alanını etkilemektedir, bütün bu alanların tarihi iç içe geçmiştir. Tarih disiplini fen bilimleri veya felsefe gibi, insanlığın çevresini, varlığını anlamlandırmak için kullandığı araçlardan biridir ve tıp tarihi de bu bütünle ilişki hâlinindedir.

Tarih insanlığın hafızasıdır ve hafıza da kimliğimizi belirleyen bir melekedir, dolayısıyla tarih toplumların ve sosyal grupların kimliğinde belirleyici bir rol oynar. Meslek mensubu olan kişinin kimlik şuuruna tarih de katkıda bulunur. Geçmişin bilgisi ortak bir tecrübe hazinesidir. Bu bilgiyle kişi çevresini tanır, içinde olduğu an ve gelecekle ilgili yönelim sahibi olur. “*Historia est magistra vitae*” (tarih hayatın öğretmenidir) sözü bu gerçeği ifade eder. Bunun yanında hafıza, hatırlamakla vefa duygusu arasındaki ilişki yüzünden de önemlidir. Elimizdeki imkânlar için kimlere ve neden şükran duymamız gerektiğini öğrendiğimizde, yaşadığımız anı aşar ve zamanı bir bütün hâlinde kavrama imkânı buluruz. Bu şekilde taşıdığımız sorumluluğun şuuruna varırız. Fransız dilci E. Littré, “Eğer hekimlik ilmi adı bir sanat derecesine düşmek istemiyorsa kendi tarihi ile uğraşmalı ve geçmiş devirlerden bize miras kalan her nevi eski eserlere dikkat ve ihtimam göstermelidir.” demektedir. Bugün artık kullanımdan düşmüş bulunan eski çağların biliminin tanınması, bugüne ait bilginin anlaşılması açısından faydalı ve gereklidir. Zira bir şeyin ne olduğunu anlamak için, ne olmadığını bilmek gerekir. Dolayısıyla “dünden” başlayarak anlatılan, aslında “bugünün” hikâyesidir.

Klinik tıp bilgisi doğrudan uygulamaya yönelik vasıf arz ederken, tarih bilgisi gibi genel kavrayışa yönelik bilgi türleri bakış açısını genişletmek için edinilir. Tıp tarihi bir kültür konusu olduğu kadar, sağlık mesleği mensuplarının tıp bilimi ve sanatı konusundaki kavrayışını da geliştiren bir disiplindir. Bu tür bilgi doğrudan uygulanmaz ama arka plan teşkil ederek uygulamaya dolaylı katkıda bulunur. Tıp bir bilim olduğu kadar, sanat özelliği de gösteren bir alandır. Her sanat gibi tıbbın da bir geleneği ve kültürü

vardır. Bu alanda çalışacak kişi taşıyacağı kimliği üstlenebilmek için, onunla ilgili kültüre de vâkıf olmalıdır. Tıbbın esas konusunun insan olması, ona sosyal bir alan özelliği kazandırmakta ve mekaniklikten uzaklaşmasını gerektirmektedir. Hekim hastasıyla iletişim kurmadığı sürece görevini yerine getiremez. Sağlıklı bir iletişimin kurulabilmesi için de doğru kimlik kazanılmış olmalı, doğru rol oynanmalıdır. Bu kimliğin içine aldığı insani ve ahlaki değerler, aynı zamanda kültürle ilgilidir ve kültürün aktarılması için mevcut yollardan biri de tarih bilgisinin kazanılması ve kazandırılmasıdır.

Tarih bilgisinin faydalı olması için doğru anlaşılması gerekir. Parça ve bütünü birlikte ele almak gerekir, dolayısıyla her çağa ve bölgeye ait bilimin, o çağ ve bölgedeki medeniyetle ilişkisi akılda tutulmalıdır. Bir toplumun dünya görüşü ve varlıklara bakış açısı bilinmeden, o toplumun bilim anlayışı da kavranamaz. Her medeniyet için, eksen oluşturan değerler, amaçlar, dünyayı kavrayış ve hayatı düzenleyiş tarzı farklıdır. Dolayısı ile her çağı ve her medeniyeti kendi içinde değerlendirmek gerekmektedir. Yine de değerlendirmelerimizin, içinde bulunduğumuz çağın bakış açısından tamamen bağımsız olması mümkün değildir. Kendi yazdığımız tarihin geçmişe değil, bugüne ait bir varlık olduğu, mutlak olmadığı akıldan çıkarılmamalıdır.

Dün doğru kabul edilen bilgilerin bugün nasıl değiştiğini görmek, bugün doğru kabul edilen bilgilere yarın ne olabileceği konusunda bir fikir verir. Bilimde hiçbir şey tartışmasız mutlaklığı ifade etmez, bilim öğrencisi kendisine aktarılan her bilgiyi kendi aklıyla değerlendirmeli ve eleştirebilmelidir. Bu farkındalık geçmişin teorilerini küçümsemeye engel olacağı gibi bugünün teorilerini hak ettiklerinden fazla bir inançla benimsemenin de önüne geçer. Bilim adamı gerçeği ararken bilgisini sınama, fikir değiştirebilme ve gerektiğinde yanıldığını kabul etme konusunda cesur olmalıdır ve tarih bilgisi bu cesarete kapı aralar.

Tıp Tarihi

Op. Dr. Ümit EVRAN

*Kande kim olsa bu risâle-i târîh-i tıp,
Lâzım olmaya anda başka kitâba, tâlip¹*

Nidâî

İlk insanı dünyadaki ilk hasta, aynı zamanda da ilk hekim olarak düşünürsek, tıp tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğunu düşünebiliriz. Nitekim prehistorik dönem

¹Yaşlanan kişi tıp tarihi kitabından başka kitapçığa ihtiyaç duymaz.

hakkında yapılan paleopatolojik araştırmalarda, insan iskeletleri üstünde yapılan gözlemlerde bazı hastalıklara ve bunların tedavisi için uygulanan ampirik ve büyüsel tedavi yöntemleri bulgularına rastlanmıştır. Daha sonraki Sümer, Mısır, Mezopotomya, Yunan, Roma, İslam tıbbı, Orta Çağ tıp uygulamalarındaki büyü, din adamı, şifacı, hem rahip hem doktor profilleri Rönesans'la beraber, inanç esaslı uygulamalardan, daha modern bir anlayışa kavuşmuştur. XVIII. yüzyıldan itibaren pozitif bir bilim olma yönünde gelişmeler kaydedilmiştir.

Tababet kendi içinde sanat, teknik, disiplin ve hepsinden önemlisi etik kavramları barındıran evrensel bir uygulama alanıdır. İşte bu yüzden Hippokrates'in (MÖ 460 – 370) tanımladığı yemin günümüzde bile hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

Günümüz bilimine, geçmişteki çalışmaların zemin oluşturduğunu, gelecekteki bilimsel çalışmaların şekillenmesine ise, bugünün bilimsel verilerinin kaynaklık edeceği düşünülürse, tıp tarihinin ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılır. Bu bağlamda tıp eğitimi alan gençlerin, öncelikle tıp tarihinin önemini içselleştirmeleri gerekir.

Tıp tarihi dünyada son birkaç yüzyılda araştırmacıların daha fazla ilgisini çekmeye başlamıştır. Ülkemizde de tıp tarihine ilgi Tanzimat sonrası başlamış olup bu konudaki ilk önemli yayın Hüseyin Remzi Bey (1839-1898) tarafından gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetle beraber tıp tarihi araştırmalarının bilimsel bir platforma oturtulması amacıyla Tarih Kurumunun başkanı Yusuf Akçura ile ünlü bilim adamı Prof.Akil Muhtar Özden yaptıkları araştırmalar sonucu en uygun kişi olarak Süheyl Ünver'i (1898-1986) seçmişlerdir. Aynı zamanda hekim, tıp tarihçisi, ressam, tezhip sanatçısı olan Süheyl Ünver, 1933 yılında zamanın tek üniversitesi olan İstanbul Tıp Fakültesinde tıp tarihi kürsüsünü kurarak, ülkemizde bilimsel tıp tarihi araştırmalarının temelini atmış ve XX. yüzyıl Türk fikir ve sanat hayatında unutulmaz izler bırakmıştır.

Ülkemizde tıp tarihinin duayeni olan Ord.Prof. Süheyl Ünver'in "Tıp tarihçisi yoktur, her tıp dalının uzmanı kendi alanının tarihçisi olmalıdır" düsturu dikkate alınır, tıp dallarının tarihini araştıran bu ortak çalışma bu duayen hocamızın arzusunun gerçekleştiğini düşünebiliriz.

Bir Anı

Kayseri'den D.K. isimli 47 yaşında kadın hasta. Hastanın beş yıl önce bal arısı sokması sonrası kortizon ve antihistaminik tedavisi ile düzelen anjioödem öyküsü var. İki yıl önce tekrar arı sokması sonrası anafilaksi olmuş, hastanede müdahale ile kurtarılmış. Anafilaksi öyküsü ve arıya kanda spesifik IgE yüksekliği nedeniyle kendisine 0,3 mg adrenalin içeren hazır otoenjektör önerildi. Acil bir durumda bacakta vastus lateralis bölgesine kas içine yapılması öğretildi; yaptıktan sonra da hastaneye ivedilikle gitmesinin önemi vurgulanarak yanında daima bu enjektörü bulundurması tavsiye edildi.

Hastanın, şubat ayında, doğal çiçek balı yedikten 15 dakika sonra anjioödem, ürtiker ve sonra akut nefes darlığı ile gözlerinde karama olmuş. Acil anafilaksi tanısı ile hastaneye zor yetiştirilmiş. Hasta kendisine önerilen otoenjektörü özellikle yaz aylarında yanında taşıdığını, kışın gerek olmadığı düşüncesiyle taşımadığını itiraf etti. Balda arı vücut parçasının olduğu söylenmiş. Hasta, bu sefer kurtulmuş ama her zaman şanslı olmayabilir. Hasta, arı venomu ile immünoterapi yapılması konusunda bilgilendirilerek kendisine bulunduğu şehirdeki alerji merkezinde 5 yıl immünoterapi yapılması önerildi.

Anafilaksi öyküsü olanlara önerimiz, adrenalin otoenjektörünü her zaman yanlarında bulundurmalarının hayati açıdan çok önemli olduğunu unutmamalarıdır.

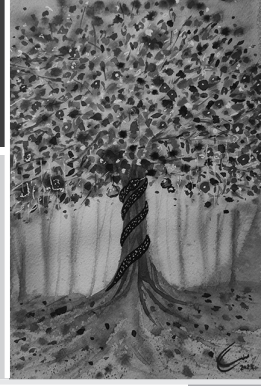
Sözün Demi

"İyi bir alerjist dedektif gibi çalışır. Bazen alerjik olaydan sorumlu olan alerjeni bulmak zor olur. O zaman saklı alerjeni bulmak için iz takibi gerekir."

"Anafilaksi öyküsü olan hastalara uyarımız: 'Adrenalin otoenjektörünü daima yanınızda taşıyın!'. Bal arısı sokması sonrası anafilaksi öyküsü olan hastanın bal yerken görülen alerjik şoktan kaynaklanabilecek ölümcül sonucu acil servise öncelikli yetiştirilmesi önemli ama her zaman şanslı olmayabilir. Adrenalin oto enjektörü daima yanında taşıması hayati açıdan önemlidir."

"Anafilaksi öyküsü olanları lütfen hafife almayın! Lateks ile anafilaksi öyküsü olan bir doktora doktor arkadaşının lateks eldivenle bir fiskeden bir şey olmaz yaklaşımı sonrası anafilaksi yaşandı."

ALERJİ TARİHÇESİ

Prof. Dr. Zeynep MISIRLIGİL

DÜNYADA ALERJİ BİLİMİNİN TARİHÇESİ

Alerjik hastalıkların görülme sıklığı tüm dünyada artmıştır. Alerjik ve immünolojik hastalıklar birden fazla organ ve dokuyu tutabilir ve yaşamı tehdit edebilecek sonuçlara yol açabilir. Alerjik hastalıkların tarihçesinde ilk alerjik reaksiyona ait kayıt MÖ 2641'de Mısır firavunu Menses'in yaban arısı sokması sonucu öldüğüne dair tarihî resimdir. 19. yy. sonlarına kadar alerji, çeşitli bitkilere karşı oluşan toksik reaksiyon olarak bilinirdi. Bu toksik reaksiyonları nötralize etmek için tedaviler geliştirilmiştir (1,2).

Tıp tarihinde klinik ile ilgili olarak alerji yeni bir kavramdır. Alerji terimi ilk kez 1906 yılında Von Pirquet tarafından kullanılmıştır. Alerji biliminde kilometre taşı rolü oynayan birçok bilim adamının araştırmaları sonucu alerji ve immünoloji bilim dalları arasındaki yakın ilişki anlaşıldı. Tablo 1'de alerji biliminin tarihsel gelişiminde rolü olan bazı bilim adamları ve çalışmalarına yer verilmiştir. Birbirinden bağımsız olarak Upsala'da "Johannson", Kyoto'da "Ishizaka"ların alerji hastalarının serumlarında izole ettikleri yeni immünglobuline 1968 yılında IgE adı verilmiştir. IgE'nin klinik olarak alerjide temel rolü olduğunu göstermeleri, alerji biliminin gelişmesinde başlangıç noktası olmuştur (2,3).

Tablo 1. Alerji Biliminin Tarihsel Gelişmesinde Rol Oynayan Bazı Bilim Adamları ve Buluşları

1906 <i>Von Pirquet</i>	Alerji terimini ilk defa tanımlamıştır.
1905-1910 Almanya'da <i>Otto</i> USA <i>Rosenau</i>	Sıçanda anafilaksiye yol açan antikor tanımladılar.
1910 <i>Hallett Dale</i>	Memeli dokusundan histamini izole etti.
1911 <i>Leonard Noon</i>	" <i>Ttimothy</i> " polen ekstresini saman nezlesi tedavisinde kullandı.
1914-1930 <i>Freeman</i>	İmmünoterapi çalışmalarını sürdürmüş, kesildikten sonra da etkinin 1-2 yıl sürdüğünü bildirmiştir. 1930'da ilk rush immünoterapi protokolünü yayımladı.
1913 <i>Charles Richet</i> ve <i>Paul Portier</i>	Anafilaksiyi tanımladılar. Bu çalışmaları ile 1913 yılında Nobel ödülünü kazandılar.
1916 <i>Robert Cooke</i> 1922	Kalıtımın immünoterapi yanıtını etkilediğini ileri sürmüştür. Hiposensitizasyon terimini kullandı.
1921 <i>Prausnitz</i>	Alerjinin serumla nakledilebileceğini gösterdi. (<i>Prausnitz</i> ve <i>Kustner</i> Reaksiyonu)
1923 <i>Coca</i> ve <i>Cooke</i>	Reagin ve atopi terimini tanımladı.
1954 <i>Franklin</i> ve <i>Augistin</i>	Çift kör plasebo kontrollü ilk çalışma ile polenle immünoterapide etkinliği gösterdiler.
1964 <i>Voorhurst</i> ve ark.	Ev tozu alerjisinin kaynağı <i>Dermatophagoides</i> sp. tanımladılar.
1960-1965 <i>Ishizaka</i> 'lar ile <i>Bennich</i> ve <i>Johansson</i>	Aynı anda Kyoto ve Uppsala'da birbirlerinden bağımsız iki ayrı araştırmacı grubu alerjik reaksiyonda rol oynayan antikorı izole ettiler. İzole ettikleri antikora IgE antikor adı verildi.

Özellikle 20. yüzyılın başlarında alerjiye bilimsel anlamda ilgi artmıştır. Alerji, immünolojik mekanizmaların rol oynadığı aşırı duyarlılık reaksiyonu olarak tanımlanmıştır. Alerjik hastalıkların patogenezi açıklanmış ve doğru tanınmasında yol gösterici tanı yöntemleri geliştirilmiştir. Tedavideki gelişmelerle hastaların yaşam kalitelerinde önemli ölçüde artış ve alerjinin doğal seyrinde düzelme gözlenebilmiştir. Arı sokması, ilaç veya besin gibi bazı alerjenlerin alerjik şoka yol açabilmesi ve doğru tedavi uygulanmazsa ölümcül olabilmesi bu bilim dalının önemini arttırmış ve bu alanda yapılan araştırmalarla alerji biliminin gelişimi hız kazanmıştır (4-6).

Bazı Avrupa ülkelerinde alerji ve immünoloji ayrı bilim dallarıdır. Fakat ABD ve bazı Avrupa ülkelerinde ise “alerji ve klinik immünoloji” tek bir bilim dalı olarak ana dal veya yan daldır. Uzmanlık eğitimi, ülkelere göre farklı sürelerde uygulanmaktadır. Alerjik hastalıklar birçok sistemde belirtilere yol açabildiğinden multidisipliner eğitim bu bilim dalında bir bütün olarak verilir (7).

Dünyadaki immünoloji ve alerji alanındaki bilim insanlarının üyesi oldukları en önemli uluslararası dernekler; 1943 yılında kurulmuş olan AAAAI (*American Academy of Allergy, Asthma&Immunology*); 1951’de kurulan WAO (*The World Allergy Organization*), 1956’da kurulmuş olan EAACI (*European Academy of Allergy and Clinical Immunology*)’dır (8,9,10).

TÜRKİYE’DE ALERJİ BİLİMİNİN TARİHÇESİ

Türkiye’de ilk defa 1962 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından çıkarılan uzmanlık tüzüğü ile alerji dalında uzman olabilmek imkânı doğmuştur (*Resmî Gazete*, 6 Eylül 1962, Sayı: 11199, Karar No.: 6/817). Bu tüzükte iç hastalıkları, çocuk sağlığı ve hastalıkları, göğüs hastalıkları ve tüberküloz uzmanlarına 2 yıl; deri ve zührevi hastalıklar veya bakteriyoloji ve enfeksiyon hastalıkları uzmanlarına 1 yıl iç hastalıkları kliniğinde çalıştıktan sonra 2 yıllık eğitimin sonunda “alerji uzmanı” olma hakkı tanınmıştır. Ayrıca aynı tüzükte yer alan geçici madde ile en az on yıl alerji alanında çalışmaları ve hizmeti olanlara uzman olma hakkı tanınmıştır. Sonra bu tüzük yürürlükten kaldırılarak yeni tüzük (5.4.1973 Karar No.: 7/6229) uygulamaya konulmuştur. Bu tüzükteki kurallara göre yan dal uzmanlığının adı “alerjik hastalıklar” olmuştur. Uzmanlık alanlarına göre değişebilen rotasyonlar ile alerjide eğitim süresi 18 ay olmak üzere toplam 2 yıl olmuş; Tüzük’te 2002 yılında tekrar değişiklik yapılarak uzmanlık süreleri uzatılmıştır. İç Hastalıkları, Göğüs Hastalıkları ve Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları uzmanlık süreleri 5 yıl olarak belirlenmiş; Çocuk Alerjisi veya Alerjik Hastalıkları yan dal uzmanlık süresi de 3 yıla çıkarılmıştır (*Resmî Gazete*, 19/6/2002, No.: 24790). Dermatoloji ve Enfeksiyon Hastalıklarından alerji yan dalı kaldırılmıştır. Ancak sonra ek madde ile değişiklik yapılarak dermatoloji uzmanlarına tekrar alerji yan dalı imkânı sağlanmıştır. Alerjik hastalıklar dalında uzmanlık sürecinde yıllar içinde yapılan değişiklikler sonrası alerji ve immünoloji uzmanlık eğitimi ve isimleri birleştirilerek yan dalın adı ana uzmanlık dallarına bağlı olarak “İmmünoloji ve Alerji Hastalıkları” veya “Çocuk İmmünolojisi ve Alerji Hastalıkları” olarak tanımlanmıştır. Önceden uzman olanlar bu maddenin yürürlüğe girme tarihinden itibaren üç ay içinde yayınlarını içeren dosyalarıyla başvurduklarında Tıpta Uzmanlık Kurulu tarafından uygun olanlara uzmanlık belgeleri değiştirilerek yeni isimle verilmiştir (Geçici Madde 8 - (Ek: 6/4/2011-6225/12 mad.)).

Sağlık Bakanlığından onaylı 20.12.1966 tarihinde ilk alerji uzmanlık belgesi olan Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD’de uzmanlığı olan öğretim üyesi Prof. Dr. Kemal Özkaragöz’dür. Tablo 2’de alerji uzmanı olan ilk 14 uzmanın adı verilmiştir. Ana uzmanlık dallarına göre değerlendirdiğimizde alerji uzmanı olan ilk gö-

güs hastalıkları uzmanı Prof. Dr. Lütfü Gürbüz, ilk dermatoloji uzmanı Prof. Dr. Nejat Ozangüç ve ilk iç hastalıkları uzmanı Prof. Dr. Nüvit Tekül'dür. Günümüzde ülkemizde yaklaşık 150 erişkin, 250 kadar çocuk alerji ve klinik immünoloji uzmanı vardır.

Ülkemizde henüz alerji bilim dalının tanınmadığı yıllarda ABD'de Cleveland ve Houston'da alerji eğitimini tamamlayan Prof. Dr. Kemal Özkaragöz, Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın daveti üzerine yurda dönerek 1960 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Hastanesinde ilk Pediatrik Alerji Ünitesini kurmuştur. Erişkin ve çocuk hastalara subkütan immünoterapi uygulamasını o yıllarda başlatmıştır. Akademik kadroya Kasım 1967'de Dr. Yıldız Saraçlar katılmıştır. Kendisi pediatri uzmanı olduktan sonra 1965'te Amerika Birleşik Devletleri'nde Pensilvanya Üniversitesinin Filadelfiya Çocuk Hastanesinde yan dal çalışmalarına başlamış ve birer yıllık immünoloji ve hematoloji "fellow"luğu sertifikalarını aldıktan sonra 1967'de Hacettepe Üniversitesi Alerji Biriminde öğretim görevlisi olmuştur. 1973'te alerji uzmanlığını aldıktan sonra Pensilvanya Üniversitesi Filadelfiya Çocuk Hastanesinde İmmünoloji ve Alerji Birimlerinde bir yılı aşkın süreyle çalışarak İmmünoloji sertifikasını kazanmıştır. Filadelfiya Thomas Jefferson Üniversitesi Tıp Fakültesindeki Çocuk Alerji ve İmmünoloji Biriminde klinik ve laboratuvar çalışmalarına katılan Dr. Saraçlar 1975 yılında Hacettepede görevine dönmüştür. Daha sonraki yıllarda büyüyen eğitim kadrosu ile çok sayıda pediatrik alerji uzmanı yetiştirmiştir. Ülkemizdeki diğer üniversitelerde ve sağlık kuruluşlarında çocuk alerji bölümlerinin kurulmasında birçok öğretim üyesini yetiştirerek alerji biliminin gelişmesinde öncü olmuşlardır.

Tablo 2. Sağlık Bakanlığından Alınan Bilgilere Göre "Alerji" Yan Dal Uzmanlığı Alan İlk 14 Uzmanın Ana Uzmanlık Dalları ile Uzmanlık Tarihleri

Adı-Soyadı	Ana Uzmanlık Dalı	Alerji Uzmanlık Tarihi
Dr. Kemal Özkaragöz	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	20.12.1966
Dr. Aydın Bilgiç	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	29.05.1969
Dr. Yıldız Saraçlar	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	27.09.1973
Dr. Lütfü Gürbüz	Göğüs Hastalıkları ve TB	10.12.1976
Dr. Ünsal Sözen	Göğüs Hastalıkları ve TB	18.06.1978
Dr. Ferdane Çakır	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	15.06.1978
Dr. Nejat Ozangüç	Deri ve Zührevi Hastalıkları	30.04.1980
Dr. Zeynep Mısırlıgil	Göğüs Hastalıkları ve TB	30.03.1981
Dr. Recep Aydılek	Göğüs Hastalıkları ve TB	27.07.1983
Dr. Saime Ülker Öneş	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	23.02.1984
Dr. Nüvit Tekül	İç Hastalıkları	24.07.1984
Dr. Gönül Adaloğlu	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	24.07.1984
Dr. Yavuz Harmanyeri	Deri ve Zührevi Hastalıkları	04.12.1984
Dr. Mustafa Levent Erkan	İç Hastalıkları-Göğüs Hastalıkları	16.03.1988

İlk erişkin alerji bölümünü İstanbul'da Prof. Dr. Nüvit Tekül 1963 yılında kurmuştur. Lozan'da 1954 yılında Prof. Dr. A. Vanotti'nin yanında immünoloji, 1962 yılında Paris Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Halpern'in yanında alerji eğitimi olarak yurda dönmüş ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dâhiliye Kliniğinde "alerji" seksiyonu ismiyle bölüm kurulmuştur. Bu birim 1982 yılında YÖK kararı ile Alerji Bilim dalı olmuştur. Prof. Dr. Tekül'e göre ilk immünoterapiyi İstanbul Tıp Fakültesinde Fizyopatoloji hocası Prof. Dr. Osman Saka, rinit ve astım öyküsü olan hastaların evlerinden ev tozlarını toplayıp sterilize ederek sulu ekstratlar hâlinde subkütan yolla hastalara uygulamıştır. Prof. Dr. Tekül, Halpern yanında eğitim aldıktan sonra Pasteur Enstitüsü stok solüsyonları ile immünoterapiye başlamıştır.

Göğüs hastalıkları uzmanlığı olan Prof. Dr. Lütfü Gürbüz Almanya'da 2 yıl alerji eğitimi olarak yurda döndükten sonra Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Kliniğinde 1967 yılında Alerji Ünitesini kurmuştur (Resim 1). O yıllarda polenler, arı venomu ve ev tozundan hazırlanan alerjenler ile aşı hazırlayarak duyarlı hastalara immünoterapi uygulamıştır. Ben 1981 yılında alerji uzmanı olduktan sonra bu üniteye çalışmalara dâhil oldum. 1982 yılından sonra yurt dışından alınan standart alerjenlerle aşı uygulamasına geçildi. Bu ünite 1993 yılında YÖK kararı ile Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalına bağlı Alerjik Hastalıklar Bilim dalı, 2009 tarihinden itibaren İmmünoloji ve Alerji Hastalıkları Bilim dalı olarak adlandırıldı.

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji Bölümünde Prof. Dr. Rasim Cicioğlu Pastör Enstitüsünde Prof. Dr. C. Dail'in yanında iki dönem immünoloji eğitimi aldıktan sonra yurda dönmüş ve 1967 yılında Alerji ve İmmünoloji Ünitesini kurmuştur (Resim 1). Bu üniteye ilk kez alerji hastalarına boğaz ve burun floralarından üretilen bakterilerden hazırlanan otovaksen denilen bakteri aşılarını uygulamıştır.

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD'de ilk defa sadece çocuk hastalara yönelik immünoterapi uygulanmasına 1967'de başlanmıştır. Prof. Dr. Süleyman Yakacıklı'nın ABD'de Klinik İmmünoloji ve Prof. Dr. Ülker Öneş'in Fransa'da İmmünobiyo­loji Enstitüsünde birer yıl immüno-alerji çalışmaları yaparak yurda dönüşlerini takiben 1968 yılında alerji laboratuvarı, sonra 1970 yılında alerji ve astım polikliniğini kurmuş ve hasta hizmeti verilmeye başlanmıştır. İngiltere'den alınan aşılarla subkütan immünoterapi uygulamasına geçilmiştir. 1972 yılında İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik İmmünoloji Bilim dalı altında 1982 yılına kadar alerji ve immünoloji konusunda klinik ve laboratuvar hizmeti verilmeye devam edilmiştir. Bilim dalının adı 1982 yılında İnfeksiyon Hastalıkları, Klinik İmmünoloji ve Alerji olarak onaylanmıştır. 1997 yılından itibaren bilim dalı "Alerji ve Göğüs Hastalıklar" adı altında hizmetini sürdürmektedir.

Resim 1. Türkiye Ulusal Alerji ve Klinik İmmünoloji Derneğinin İlk Genel Kurulundan 1989 Ankara (14 No.lu kaynaktan alınmıştır.)

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi 1. İç Hastalıkları Kliniğinde Prof. Dr. Tomris Kabakçı tarafından 1973 yılında İmmünoloji ve Alerji ünitesi kurulmuştur. YÖK onayı ile 1988 yılında kurulan İmmünoloji Bilim dalı içinde erişkin alerji ve immünoloji hastalarına hizmet verilmeye başlanmıştır. YÖK onayı ile 2003 yılında İmmünoloji ve Alerji Bilim dalı adı altında hizmete devam edilmiştir.

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD içinde, 1972 yılında Prof. Dr. Türkan Süren laboratuvar ağırlıklı Solunum Alerji Ünitesini kurmuştur. Bu ünite sonra 1992 yılında Prof. Dr. Remziye Tanaç başkanlığında Alerji Bilim dalı olarak pediatrik alerji hastalarına hizmet verilmeye devam edilmiştir.

Adana'da Prof. Dr. Seval Güneşer Kendirli başkanlığında 1979 yılında Çukurova Tıp Fakültesinde Çocuk Alerji ve İmmünoloji Bilim dalı kurulmuştur.

Hacettepe Tıp Fakültesinde alerji yan dal uzmanlık eğitimini tamamlayan Prof. Dr. Nejat Ozangüç ilk dermatolog alerjist olarak 1980 yılında Ankara Gülhane Askeri Tıp Akademisinde Alerji Bilim dalını kurmuştur.

Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana'da kurulmuş olan bu bilim dalları, ülkemizde birçok ilimizde alerji biliminin gelişmesinde öncü olmuşlardır. Günümüzde birçok merkezde erişkin ve çocuk alerji hastalarına hizmet veren ünitelerin ve fakültelerde eğitim veren merkezlerin sayısı artmıştır. Günümüzde erişkin alerji hastalarına hizmet verilen 13 ilimiz; Ankara, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Bursa, Kırıkkale, Manisa, Antalya, Trabzon, Eskişehir, Samsun ve Gaziantep'tir. Çocuk alerji hastalarına hizmet verilen 20 ilimiz ise; Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, İzmit, Trabzon, Samsun, Gaziantep, Bursa, Eskişehir, Kayseri, Sakarya, Konya, Mersin, Edirne, Manisa, Aydın, Çanakkale, Denizli, Kütahya'dır (11,12).

Ülkemizde 2010 yılında tıpta uzmanlık eğitiminin standart olması için Sağlık Bakanlığı tarafından "Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma ve Standart Belirleme Sistemi" (TUKMOS) kurulları oluşturulmuştur. "İmmünoloji ve Alerjik Hastalıklar" komisyonlarında görevlendirilen eğitimciler farklı ana dallarda uygulanan immünoloji

ve alerji eğitiminin standart olması için kuralları belirlemiş ve eğitim programı hazırlamışlardır. Bu uzmanlık eğitiminin sonunda immünoloji ve alerjik hastalıklar uzmanlarının temel, klinik ve girişimsel yetkinlikleri kazanmış olmaları hedeflenmiştir (13).

En son uygulanan uzmanlık tüzüğünde iç hastalıkları, çocuk sağlığı ve hastalıkları, göğüs hastalıkları ve dermatolojide uzmanlık süresi 4 yıldır. Bu ana dallarda uzman olanlar YDUS sınav sonrası yan dal yapma hakkı kazanırlar. Yan dalın adı “İmmünoloji ve Alerjik hastalıklar” veya “Çocuk İmmünolojisi ve Alerji Hastalıkları” olmuş ve eğitim süresi 3 yıl olarak belirlenmiştir (*Resmî Gazete* 3.09.2022, Sayı: 32942).

Alerji bilim dallarının ilk oluştuğu 1970-1980’li yıllarda alerji uzmanlarının sayısı çok azdı ve bilim camiası tarafından da alerji bilimi çok bilinmiyor ve önemsenmiyordu. 1983 yılında Hacettepe Üniversitesi Pediatrik Alerji Astım Ünite Başkanı Prof. Dr. Yıldız Saraçlar ülkemizde alerji ve klinik immünoloji bilincinin oluşması ve bu alanda çalışanlar ile alerji ve immünoloji bilim alanına ilgi duyanları aynı çatı altında toplayan bir dernek kurmanın gerekli olduğunu düşünerek öncü olmuş ve çalışmalara başlamıştır. Hacettepe Tıp Fakültesinde çalışma arkadaşları Prof. Dr. Gönül Adaloğlu ve Doç. Dr. Ayfer Tuncer ile birlikte 1983 yılında Alerjik Hastalıklar Sempozyumu’nu düzenlediler. O dönemde alerji uzman sayısı yaklaşık 10 olmasına rağmen alerji ile ilgili diğer branş hekimleri ile birlikte sempozyuma 150 kişi katıldı. Katılımın ve ilginin fazla olması üzerine dernek kurma kararı kesinlik kazandı. Derneğin kuruluşu için farklı illerdeki alerji bilimin öncüleri ile görüşerek kurucu üyeler belirlendi. Dernekler masasına 1986 yılında başvuru 12 kurucu üyenin adı ile yapıldı (12,14). Fakat o yıllar 12 Eylül darbesini takip eden yıllar olması nedeniyle bürokrasi yavaş işlediğinden başvuru ancak 1989 yılında resmen onaylandı. İlk ulusal alerji derneği Alerji ve Klinik İmmünoloji Derneği (AİD) adı altında 22 Mayıs 1989 yılında kuruldu (12). Derneğin kurucusu Prof. Dr. Yıldız Saraçlar başkanlığında kurucu yönetim kurulu oluşturuldu. Prof. Dr. Gönül Adaloğlu, Prof. Dr. Emin Kansu, Prof. Dr. Ayfer Tuncer ve muhasip üye olarak Asuman Çetinden oluşan ilk yönetim kurulu olarak çalışmaya başladılar. Derneğin kuruluş amacı; üye sayısını arttırmak, üyelerin hakkını korumak ve dernek üyeleri arasında bilgi alışverişini sağlayacak toplantılar, kongreler düzenlemektir. Derneğin birinci genel kurulu 3 Kasım 1989 yılında yapıldığında derneğin üye sayısı 33 kişiydi. Günümüz itibarıyla üye sayısının 786 olduğu bilgisi alınmıştır (12,14).

Dernek kurulduktan sonra ilk Ulusal Alerji ve Klinik İmmünoloji Kongresi Adana’da yapılmıştır. Kongre başkanlığını Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk İmmünoloji ve Alerji Bilim dalı başkanı Prof. Dr. Seval Güneşer Kendirli üstlenmiş ve bu kongreye 250 hekim katılmıştır. Kongre öncesi 7-8 Mayıs 1990’da temel ve klinik alerji konularının ele alındığı kurs düzenlenmiştir. Derneğin düzenlediği ilk kursun içeriği katılımcılara kitap olarak verilmiştir (14).

Derneğin isminde Türkiye ve ulusal kelimelerinin kullanılması ve Avrupa Alerji ve Klinik İmmünoloji Akademisine (EAACI) üyelik konusu için yapılan başvuru Bakanlar Kurulunun 21.12.1995 tarihindeki kararı ile kabul edildi. Bu tarihten sonra derneğin adı Türkiye Ulusal Alerji ve Klinik İmmünoloji Derneği olarak tanınıldı (14).

Adana’da yapılan ilk kongreden sonra Ulusal Alerji ve Klinik İmmünoloji Derneği

Resim 2. Türkiye Ulusal Alerji ve Klinik İmmünoloji Derneğinin 25. Yıl Kongresinde Ödül Alan Çalışma Grubu Başkanları ve Yönetim Kurulu Üyeleri

çatısı altında günümüze dek her yıl alanında en büyük uluslararası katılımlı, bilimsel açıdan nitelikli kongre, sempozyum bilimsel toplantılar düzenlenmektedir. Bu yıl düzenlenmesi planlanan XXIX. Uluslararası katılımlı ulusal kongre Antalya'da 29 Kasım-3 Aralık 2023'te yapılacaktır (12).

Derneğin amaçlarından biri de üyelerinin uluslararası düzeyde tanınmalarını ve uluslararası derneklerle iş birliğini arttırmaktır. Avrupa Alerji ve Klinik İmmünoloji Derneğine 1989-1992 yılları arasında başkanlık yapan Bary Kay döneminde yapılan üyelik başvurusu, Türkiye'nin Avrupa ülkesi olmadığı gerekçesi ile reddedilmişti. Fakat Prof. Dr. Yıldız Saraçlar tekrar başvuru konusunda kararlıydı. Zürih kentinde düzenlenen EAACI kongresine 1995'te Prof. Dr. Ülker Öneş ile birlikte katılmışlardı. Dernek başkanı 1992-1995 yılları arasında Fransız F. B. Michel olmuştu. O dönemde EAACI kurumsal yapılanmasında genişlemelerin yaşandığı ve üyeliklerle ilgili yeni kararlar alındığını öğrenen Prof. Dr. Saraçlar kongrede konuyu dile getirmiş ve Prof. Dr. Öneş'in Michel ile kongre açılış sonrası görüşmesinde alınan söz üzerine Mayıs 1995'te başvuru yapılmıştır. Üyelik başvurusu 25 Temmuz 1995 tarihinde kabul edilmiştir. Böylece AİD, Avrupa Alerji ve Klinik İmmünoloji (EAACI) ailesinin artık bir üyesi olmuştur (12,14).

EAACI Yönetim Kurulunda ilk görev yapan dernek üyemiz Prof. Dr. Cezmi Akdiştir. Bursa Uludağ Üniversitesinden immünoloji dalında eğitim aldıktan sonra ayrılarak İsviçre (SİAF) Alerji ve Astma Araştırma Enstitüsünde çalışmaya başlamış ve günümüzde SİAF Başkanlığını yürüten çok değerli bir bilim insanımızdır. 2003-2005 yılları arasında İmmünoloji Seksiyon Başkanı, 2007-2011 yılları arasında Kongrelerden

Sorumlu Başkan Yardımcısı ve 2011-2013 yılları arasında da EAACI Başkanı olmuştur. Sonra sırasıyla Prof. Dr. Işıl Barlan, Prof. Dr. Ömer Kalaycı, Prof. Dr. Sevim Bavbek EAACI Yönetim Kurulunda görev almışlardır. EAACI ile ilişkiler yıllar içinde daha da artmıştır. 2000 yılında Antalya'da yaz kursu, 2003 yılında III. Balkan Alerji ve Klinik İmmünoloji Kongresi, 2011 yılında İstanbul'da yaklaşık 8.000 katılımın olduğu XXX. EAACI Kongresi başarı ile gerçekleştirilmiştir. Bu yıl anafilaksi konusunda yaz okulu 21-23 Eylül tarihleri arasında İzmir'de yapılmıştır (14).

Dünya Alerji Örgütüne (WAO) üyelik için başvuru sonucu AİD, 1999 yılında aday üye, 2004 yılında asil üye olarak kabul edilmiştir. AİD ile iş birliği sonucu İstanbul'da 13-15 Ekim 2022 tarihinde çok başarılı WAC 2022 İstanbul (Dünya Alerji Kongresi 2022) Kongresi gerçekleştirilmiştir. Bu kongrenin çok başarılı geçmesinde büyük emekleri olan AİD Başkanı Prof. Dr. Dilşad Mungan, Kongre Başkanı Prof. Dr. Bülent Şekerel, Bilimsel Komite Başkanı Prof. Dr. Mübeccel Akdiş WAO Özel Ödülü, Dubai'de WAO-PASAAI Pan Arab Alerji Toplantısı'nda verilmiştir. (12).

Derneğimiz üyelerinin başarılı çalışmaları ile ulusal (TÜBİTAK, TÜBA, TÜSEB) ve uluslararası aldıkları ödüller Tablo 3'te ve 4'te verilmiştir. AİD her yıl kongrelerde başarılı çalışmaları olan üyelerini ödüllendirmektedir (Resim 2). Alerji ve klinik immünoloji alanında Türkiye'den her yıl evrensel bilime katkı artmaktadır.

Tablo 3. Türkiye Ulusal Alerji ve Klinik İmmünoloji Dernek Üyelerinden Uluslararası Ödül Alanlar

Ödül Alanlar	Alınan Ödüller
Cezmi Akdiş	Ferdinand Wortman Ödülü - 1996 Hoechst Marion Roussel Ödülü - 1998 Profesör Hans Storck Ödülü - 1998 Dr.-Karl Heyer-Preis - 1998 Allergopharma Ödülü - 2001 Dünya Alerji Örgütü WAO Ödülü - 2013 Avrupa Alerji Araştırması (FARE) Altın Madalyası - 2004 Amerikan Alerji Astım İmmünoloji Akademisi Elliot Middleton Ödülü - 2014 Erich Fuuchs Ödülü - 2021 Jack Pepys Ödülü - 2022
Mübeccel Akdiş	1. Paul Ehrlich Ödülü - 2020 2. WAO Özel Takdir Ödülü - 2022
Dilşad Mungan	WAO Özel Takdir Ödülü - 2022
Bülent Şekerel	WAO Özel Takdir Ödülü - 2022
Ahmet Oğuzhan Özen	EFIS Publication Award - 2022
Özge Uysal Soyer	PAI Reviewer Award Ödülü - 2022
Ümit M. Şahiner	Allergy Reviewer Award - 2022, 2023
Cevdet Özdemir	Allergy Reviewer Award - 2022, 2023
Dilek Azkur	Allergy Reviewer Award - 2022, 2023
Semanur Kuyucu	PAI Reviewer Award - 2023

Resim 3. İstanbul WAC 2022 Kongresinde TAİTAV Yönetim Konseyi Üyeleri

Tablo 4. Türkiye Ulusal Alerji ve Klinik İmmünoloji Dernek Üyelerinden Ulusal (TÜBİTAK, TÜBA, TÜSEB) Ödülü Alanlar

Ödül Alanlar	Alınan Ödüller	Yıl
Emin Kansu	TÜBİTAK Bilim Ödülü	1997
Cezmi Akdiş	TÜBİTAK Özel Ödülü	2007
Gülfem E. Çelik	TÜBA Genç Bilim İnsanı Ödülü	2004
Gülfem E. Çelik Sevim Bavbek Zeynep Mısırlıgil	Tübitak Araştırma Ödülü	2003
Safa Barış	TÜSEB Aziz Sancar Sağlık Bilim Teşvik Ödülü	2019
Ahmet Oğuzhan Özen	TÜSEB Hizmet Ödülü	2022

Uluslararası derneklerle ilişkilerin artması sonucu üyelerimizin her yıl uluslararası kongrelerde konuşmacı, oturum başkanlığı gibi görevlendirilmeleri artmıştır. Çalışmalarının prestijli dergilerde yayımlanmasında ve atıf almalarında artış gözlenmektedir. AİD, günümüzde yurt içinde ve dışında saygın olarak tanınan derneklerden biri olmuştur.

AİD Kurucu Başkanı olan Prof. Dr. Yıldız Saraçlar, 1995 yılında (TAİTAV) Türkiye Alerji, Astma ve İmmünoloji, Tedavi ve Araştırma Vakfının kurulmasında da öncü olmuştur. Vakfı 19 yönetim konseyi üyesiyle kurmuştur (Resim 3). Vakfın başında olan Prof. Dr. Saraçlar çalışmaları yürütmektedir. Vakfın kuruluş amacı hekim ve hasta eği-

Resim 4. Türkiye Ulusal Alerji ve Klinik İmmünoloji Derneğinin İlk Genel Kurulundan 1989 Ankara (14 No.lu kaynaktan alınmıştır.)

timi için Türkiye’de sempozyum ve toplantılar düzenleyerek alerjik hastalıklar konusunda farkındalığı arttırmaktır. Bugüne kadar birçok ilimizde farklı üniversitelerle ve AİD iş birliği ile yaklaşık 14 sempozyum, kongre ve hasta eğitim toplantıları düzenlenmiştir. Vakfın diğer amaçları arasında başarılı tıp öğrencilerine burs vererek eğitime katkı sağlamak ve orijinal içerikli araştırmalara destek verilerek alerji biliminin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. İmkânlar dâhilinde bu hizmetler gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Derneğin ilk yayın organı olan *Alerji ve İmmünoloji Bülteni* ile 10 yıl kadar üyelere güncel bilgilerin ve gelişmelerin duyurusu yapılmıştır. Kasım 2003’te Prof. Dr. Fuat Kalıyıcı’nın editörlüğünde ilk dergi *Astım Alerji, İmmünoloji* adı ile yayımlanmıştır. Günümüzde editörlüğünü Prof. Dr. İnsu Yılmaz’ın yaptığı dergi İngilizce olarak yayımlanmaktadır. Ulusal ve uluslararası indekslerde taranan nitelikli bilimsel dergi özelliğindedir.

Türkiye’de alerji alanında *Alerjik Hastalıklar* adı altında yazılmış ilk kitap Prof. Dr. Kemal Özkaragöz tarafından 1978 yılında (sayfa sayısı 173) Hacettepe Üniversitesi tarafından yayımlanmıştır.

Türkiye’de ilk defa alerji biliminin kuruluş tarihi olan 1960 yılından günümüze kadar geçen 63 yılda alerji ve klinik immünoloji bilim dalında büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Son 3 yıl yaşanan pandemi döneminde bile ülkemizde bilimsel toplantılar yapılmış ve araştırmalara devam edilmiştir. Son 40 yılda alerji ve klinik immünoloji alanında bilime katkı sağlayan nitelikli araştırmaların artmış olduğunu görmek gelecek için çok umut vericidir.

Doğru Bilinen Bazı Yanlışlar

Alerjik hastalıklara düşünülenin aksine zengin ülkelerde daha çok, yoksul ülkelerde daha az oranda rastlanır.

Hijyen hipotezi ile açıklamaya göre enfeksiyonların azalması, toplumsal hijyen kurallarının uygulanması ve enfeksiyonlara karşı aşılama uygulanan toplumlarda alerjik hastalıklara daha sık rastlanmaktadır. Ayrıca bilmemiz gereken birçok faktör rol oynar.

Aşağıda sıraladığımız faktörler gibi birçok neden, uygar toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de alerjik hastalıklara daha fazla rastlanmasında rol oynamaktadır.

- Köy hayatının yerine şehirlerde yaşamın artması,
- Hava kirliliğinde ve sigara kullanımındaki artış,
- Küresel ısınma sonucu ani meteorolojik değişikliklerin olması ve ultraviyole ışınlarına ozon tabakasının delinmesi nedeniyle fazla maruz kalma,
- Annelerin bebeklerini emzirmesindeki azalma nedeniyle anne sütü alan bebeklerin oranındaki düşme,
- Yaşamımızda deterjanlar gibi birçok kimyasal maddelerin fazla kullanılması,
- İlaçların, antibiyotiklerin gereğinden fazla kullanılması,
- Aspartam, mono sodyum glutamat, gıda boyası maddeleri, paraben, nitrit gibi gıda katkı maddelerinin kullanımındaki artış,
- Doğal şartlarda yetiştirilen besinlerin ve hayvansal ürünlerin tüketimindeki azalma,
- Akıllı binalar gibi havalandırması iyi olmayan kapalı mekânlardaki çalışma ortamı ve yaşam alanlarındaki artış,
- Ev içinde köpek, kedi veya kuş gibi evcil hayvanları besleme oranındaki artış.

Kaynaklar

1. Murrison LB, Brand EB, Myers JB, Hershy GKK. Enviromental exposures and mechanisms in allergy and asthma development. J Clin Invest 2019; 129: 1504-1515.
2. Krouse JH. Alerjinin tarihçesi. In: Krouse JH, Derebery C MJ, Chadwick SJ (eds) Mısırlıgil Z, Sin BA (çeviri eds) Alerjik hastanın değerlendirilmesi. Ankara: Veri medikal yayıncılık, 2010: 12.
3. Abadoğlu Ö, Mısırlıgil Z. Alerjik hastalıkların tarihçesi. In: Mısırlıgil Z (ed). Alerjik Hastalıklar. Ankara: Antip AŞ, 2004: 1-6.
4. Crespo JF, Cabanillas B. Recent advances in cellular and molecular mechanisms of IgE-mediated food allergy. Food Chem 2023; 411: 135500.
5. Muraro A, Worm M, Alviani C et al. EAACI Guidelines: Anaphylaxis (2021update). Allergy 2022; 7: 357-377.
6. Daniele R, Paola DF, Sabrina DP, Francesco C, Marina A. New endications of biological drugs in allergic and immunological disorders: Beyond asthma,urticaria and atopic dermatitis. Biomedicines 2023; 11: 236.
7. Fyhrquist N, Werfel T, Bilò MB, Mülleneisen N and Gerth van Wijk R. The roadmap for the Allergology specialty and allergy care in Europe and adjacent countries. An EAACI position paper. Clin Transl Allergy 2019; 9: 3.
8. <https://www.aaaai.org>
9. <https://eaaci.org/>
10. <https://www.worldallergy.org>
11. Celik G, Bakirtas A, Sackesen C, Reisli İ, Tuncer A. Pediatric allergy and immunology in Turkey. Pediatr Allergy and Immunol 2011; 22: 440-448.
12. <https://www.aid.org.tr>
13. <https://tuk.saglik.gov.tr/TR-84694/v-24-dokumanlari.html#>
14. AİD Kuruluşundan Bugüne Türkiye Ulusal Alerji ve Klinik İmmünoloji Derneği 1989-2017 (Derleyen Karacasu B, Katkıda bulunanlar Şekerel B, Sipahi V) Ankara Buluş Matbaa, 2017.

Cumhuriyetin 100. yılında

Tıp Dalları Tarihçesi

Cumhuriyetimizin 100. yıl dönümünde, 61 tıp dalına ait yazılardan oluşan *Tıp Dalları Tarihçesi* adlı kitabımız ile karşınızdayız. Bu özel dönemde sizlere, tıp dallarının uzun ve anlamlı yolculuğunu aktarmaktan gurur duyuyoruz.

Tıp, insanlığın tarih boyunca en büyük zorluklarından biri olan hastalıklarla mücadelesindeki en önemli silahı olmuştur. Bu kitap, geçmişten günümüze uzanan tıp bilim dallarının tarihçesini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Türkiye'nin Cumhuriyet Dönemi boyunca sağlık alanındaki ilkleri, gelişimleri, bilimsel ilerlemeleri ve tıp eğitiminin dönüşümünü ele alan bu eser, ülkemizin modernleşme sürecine katkı sağlayan değerli bilgilerle doludur. Ayrıca bazı tıp dalları tarihçeleri ülkemizde ilk defa yazılmış ve kitabımızda yer almıştır.

Kitabımızda yer alan özlü sözler, anekdotlar, bilimsel yanlışlar ve yazarların video anlatımları tıp biliminin insan hikâyelerine dokunduğu ve insana dair yönlerini ön plana çıkaran önemli unsurlardır. Bu metinler, tıp biliminin sadece bir araştırma alanı olmadığını, aynı zamanda insan hayatına ve deneyimine derinlemesine etki eden bir disiplin olduğunu göstermektedir.

@TipDallariTarihcesi

nobeltipkitabevleri

**NOBEL TIP
KITABEVLERİ**

www.nobeltip.com
0533 745 55 22
destek@nobeltip.com

ISBN 978-605-335-844-2

9 786053 358442